

OTSUS

Tallinn

06.10.2010 nr 8.3.1/10-007

Elion Ettevõtted AS tunnistamine märkimisväärse turujõuga ettevõtjaks püsiliinide lõppsegmentide hulgiturul ja märkimisväärse turujõuga ettevõtjaks määramata jätmise magistraalsegmentide hulgiturul.

1. OTSUSE KOKKUVÕTE

Käesolevas otsuses on Konkurentsiamet piiritletud kooskõlas elektroonilise side seaduse¹ (edaspidi *ESS*) 5. peatükiga püsiliinide magistraal- ja lõppsegmentide hulgiturul ning teostanud nimetatud turgudel konkurentsiolekorra analüüsi.

Turu piiritlemisel on jõudnud Konkurentsiamet järeldusele, et püsiliinide magistraalsegmenti turg hõlmab endas ainult ülekandevõrgu osa, sisaldades ühendusliine kohalikust võrgusõlmest teise kohaliku või riikliku võrgusõlmeni sõltuvalt vajadusest (seejuures võib püsiliin läbida mitut võrgusõlme). Seega kasutatakse nimetatud püsiliiniteenuse osutamiseks ülekandevõrku ja võrgusõlmi.

Püsiliinide lõppsegmentide hulgituru koosseisu kuuluvate teenustena pakutakse püsiliini lõppkasutajast esimese võrgusõlmeni, kusjuures erandjuhtudel võib püsiliini lõppsegment hõlmata ka ülekandevõrgu osa kuni juurdepääsupunktini. Püsiliini lõppsegmenti teenus oma olemuselt juurdepääsu teenus, mida osutatakse püsiliini vahendusel, mis sisaldab alati ühe elemendina juurdepääsu võrgu osa. Piiritletud turgude geograafiline käibimisala on Eesti Vabariigi territoorium tervikuna.

Läbiviidud turuanalüüsi raames hindas Konkurentsiamet piiritletud hulgiturgudel konkurentsiolekorda mitme kriteeriumi alusel ning leidis, et püsiliinide magistraalsegmentide hulgiturg liigub efektiivse konkurentsi poole, mistõttu ei ole sellel turul valdkonnaspetsiifilise regulatsiooniga jätkamine põhjendatud. Võttes arvesse eeltoodut, jätab Konkurentsiamet püsiliinide magistraalsegmentide hulgiturul märkimisväärse turujõuga ettevõtja määramata.

Püsiliinide lõppsegmentide hulgituru konkurentsiolekorda hinnates leidis Konkurentsiamet, et nimetatud turul ei toimi konkurents ning et sellel turul omab märkimisväärset turujõudu Elion Ettevõtted AS (edaspidi *Elion*). Võttes arvesse eeltoodut, tunnistab Konkurentsiamet Elioni püsiliinide lõppsegmentide hulgiturul märkimisväärse turujõuga ettevõtjaks.

¹ RT I 2004, 87, 593; 2010, 38, 230.

Konkurentsiamet kehtestab püsiliini lõppsegmentide hulgiturul Elionile järgmised kohustused:

- juurdepääsukohustused vastavalt otsuse punktile 7.3.2.;
- mittediskrimineerimise kohustuse vastavalt otsuse punktile 7.4.2.;
- läbipaistvuskohustused vastavalt otsuse punktile 7.5.2.;
- hinnakontrolli kohustuse vastavalt otsuse punktile 7.6.2.

Sisukord

1. OTSUSE KOKKUVÕTE	1
2. SISSEJUHATUS	5
2.1. Üldine õiguslik raamistik	5
2.2. Koostöö järelevalve- ja korraldusasutustega ning Konkurentsiameti konkurentsiteenistusega	6
2.3. Riigisisene konsulteerimine	7
2.4. Konsulteerimine Euroopa Komisjoni ja EL liikmesriikide sideturu regulaatoritega	7
3. TURU PIIRITLEMINE.....	8
3.1. Turu piiritlemise põhimõtted ja meetodid	8
3.1.1. Turu piiritlemise õiguslik alus.....	8
3.1.2. Tooteturu piiritlemise põhimõtted.....	8
3.1.3. Turgude seotus	10
3.1.4. Turu geograafilise käibimisala piiritlemise põhimõtted.....	11
3.2.1. Püsiliiniteenuste üldine kirjeldus	12
3.2.2. Turgude seotus	14
3.3. Püsiliiniteenuste hulгимүүгитурud.....	15
3.3.1. Püsiliinide lõppsegmentide turu ja püsiliinide magistraalsegmentide turu üldine kirjeldus.....	16
3.3.2. Asendatavuse analüüs	16
3.3.2.1. Traditsioonilised püsiliiniteenused ja andmesideteenused.....	16
3.3.2.2. Püsiliinide magistraal- ja lõppsegmentide hulgitreenused	17
3.3.2.3. Teenuse asendatavuse analüüsi järelalus	18
3.3.3. Püsiliiniteenuste turgude geograafiline käibimisala.....	19
3.4. Piiritlemise järelalus: püsiliinide magistraal- ja lõppsegmentide turud	19
3.5. Turuosalised	19
4. KOLME KRITEERIUMI TESTI RAKENDAMINE PÜSILIINIDE MAGISTRAALSEGMENTIDE HULGITURUL.....	20
4.1. Kolme kriteeriumi testi rakendamise alused	20
4.2. Kõrgete ja alaliste sisenemistõkete olemasolu	21
4.2.1. Regulaatiivsed sisenemistõkked	21
4.2.2. Struktuursed sisenemistõkked	22
4.3. Turustruktuur, mis ei võimalda tõhusa konkurentsi saavutamist ettenähtud ajavahemiku jooksul	23
4.4. Püsiliinide magistraalsegmentide turul valdkonnaspetsiifilise regulatsiooni kohaldamata jätmine	25
5. TURUANALÜÜS PÜSILIINIDE LÕPPSEGMENTIDE TURUL.....	25
5.1. Turuanalüüsi üldised põhimõtted	25
5.2. Püsiliinide turu ülevaade	26
5.3. Turujõu hindamine	27
5.3.1. Turujõu hindamise kriteeriumid	27
5.3.2. Sidevõrgu infrastruktuur	28
5.3.2.1. Sidevõrgu infrastruktuur	28
5.3.2.2. Investeeringud sidevõrgu infrastruktuuri	29
5.3.2.3. Järeldused	30
5.3.3. Turuosad püsiliinide lõppsegmentide turul	30
5.3.4. Sisenemistõkked püsiliinide lõppsegmentide turul	33
5.3.4.1. Regulaatiivsed tõkked	33
5.3.4.2. Struktuursed tõkked.....	33

5.3.4.3. Pöördumatud kulud	34
5.3.4.4. Mastaabisääst	34
5.3.4.5. Vertikaalne integratsioon	34
5.3.4.6. Kokkuvõte	35
5.4. Konkurentsiprobleemid püsiliinide lõppsegmentide hulgiturul	35
5.4.1. Hinnaga seotud konkurentsiprobleemid	35
5.4.2. Juurdepääsust keeldumise konkurentsiprobleemid püsiliinide lõppsegmentide hulgiturul	35
5.4.3. Muud diskrimineerimisega seotud konkurentsiprobleemid	36
6. MÄRKIMISVÄÄRSE TURUJÕUGA ETTEVÕTJAKS TUNNISTAMINE JA MÄRKIMISVÄÄRSE TURUJÕUGA ETTEVÕTJAKS MÄÄRAMATA JÄTMINE ...	37
7. KEHTESTATAVAD KOHUSTUSED	38
7.1. Kohustuste kehtestamise eesmärk	38
7.2. Kohustuste kehtestamise alus	38
7.3. Juurdepääsu kohustused	39
7.3.1. Juurdepääsu kohustuste eesmärk	39
7.3.2. Juurdepääsu kohustuste kehtestamine	39
7.3.3. Juurdepääsu kohustuste kehtestamise motivatsioon	41
7.4. Mittediskrimineerimise kohustus	43
7.4.1. Mittediskrimineerimise kohustuse eesmärk	43
7.4.2. Mittediskrimineerimise kohustuse kehtestamine	43
7.4.3. Mittediskrimineerimise kohustuse kehtestamise motivatsioon	43
7.5. Läbipaistvuskohustused	44
7.5.1. Läbipaistvuskohustuste eesmärk	44
7.5.2. Läbipaistvuskohustuste kehtestamine	45
7.5.3. Läbipaistvuskohustuste kehtestamine motivatsioon	45
7.6. Hinnakontrolli kohustus	46
7.6.1. Kuluarvestuse lahususe, hinnakontrolli ja kuluarvestuse kohustuse alused ja eesmärk	46
7.6.2. Kuluarvestuse lahususe, kuluarvestuse kohustuse ja hinnakontrolli kohustuste kehtestamine	47
7.6.3. Hinnakontrolli kehtestamise motivatsiooni, kuluarvestuse ja kuluarvestuse lahususe kohustuse kehtestamise motivatsioon	48
7.6.4. Hinna reguleerimise meetodika valiku analüüs	49
7.6.4.1. Kuludele orienteeritud hinnakontrolli meetodika	49
7.6.4.2. ECPR hinnakontrolli meetodika	50
7.6.4.3. Võrreldavate turgude hindade kasutamise meetodika	51
7.6.4.4. Hinna reguleerimise meetodika analüüsi kokkuvõte	51
7.6.4.5. Investeeringute ja mõistliku kasumi teenimise võimaluse arvesse võtmine ...	51
7.6.4.6. Efektive ja pideva konkurentsi huviga arvestamine ja lõppkasutajate kasu suurendamine	51
7.7. Kohustuste täitmise tähtaeg	52
7.8. Sideameti 31. augusti 2007. aasta otsusest nr J.1-45/07/14 tulenevate märkimisväärse turujõuga ettevõtja kohustuste lõppemine püsiliinide magistraalsegmentide turul.	52
8. RESOLUTSIOON	53
9. OTSUSE VAIDLUSTAMINE	53

2. SISSEJUHATUS

2.1. Üldine õiguslik raamistik

2005. aasta 1. jaanuaril jõustus elektroonilise side turge reguleeriv elektroonilise side seadus, millega Eesti võttis üle Euroopa Liidu (edaspidi *EL*) elektrooniliste sidevõrkude ja -teenuste ühise reguleeriva raamistiku².

Aastatel 2005 – 2007 viis Sideamet kooskõlas Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 7. märtsi 2002. a direktiivi 2002/21/EÜ (raamdirektiiv) artikli 15 lõikega 3 elektroonilise side turgudel läbi turuanalüüsid.

Sideteenuste turgude loetelus lähtus Sideamet Euroopa Komisjoni soovitusel „*Ex ante* põhimõttel reguleeritavate elektroonilise side valdkonna toote- ja teenuseturgude kohta“³ (edaspidi ka *2003. aasta toote- ja teenuseturgude soovitus*), mille lisas defineeriti 18 elektroonilise side turgu. Soovituse punktides 13 ja 14 toodud püsiliinide magistraal- ja lõppsegmentide hulgiturgudel viis Sideamet turuanalüüsid läbi 2007. aastal.

31.12.2007 lõpetas Sideamet oma tegevuse⁴ ning tema ülesanded jagati Konkurentsiameti ja Tehnilise Järelevalve Ameti vahel. Alates 1. jaanuarist 2008 viib elektroonilise side turgude turuanalüüse läbi Konkurentsiamet.

ESS § 44 kohaselt teostab Konkurentsiamet regulaarselt, kuid mitte harvem kui kord kolme aasta jooksul piiritletud sideteenuste turgudel konkurentsiolukorra analüüsi kooskõlas Euroopa Liidu konkurentsioiguse põhimõtetega ja juhindudes Euroopa Komisjoni soovitustest ja suunistest⁵ ning Euroopa Kohtu otsustest.

Konkurentsiamet alustas teist turuanalüüside läbiviimise etappi 2008. aasta septembris. Analüüsitava turgude loetelus lähtub Konkurentsiamet Euroopa Komisjoni 2007. aasta soovitusel „*Ex ante* põhimõttel reguleeritavate elektroonilise side valdkonna toote- ja teenuseturgude kohta“⁶ (edaspidi *2007. aasta toote- ja teenuseturgude soovitus*), mille lisas defineeritakse 7 elektroonilise side turgu.

---

2 Ühine reguleeriv raamistik koosneb Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 7. märtsi 2002. a direktiivist 2002/21/EÜ elektrooniliste sidevõrkude ja -teenuste ühise reguleeriva raamistiku kohta (raamdirektiiv) ning neljast eridirektiivist: Euroopa Parlamendi ja nõukogu 7. märtsi 2002. aasta direktiiv 2002/20/EÜ elektrooniliste sidevõrkude ja -teenustega seotud lubade andmise kohta (loadirektiiv), Euroopa Parlamendi ja nõukogu 7. märtsi 2002. aasta direktiiv 2002/19/EÜ elektroonilistele sidevõrkudele ja nendega seotud vahenditele juurdepääsu ja vastastikuse sidumise kohta (juurdepääsudirektiiv), Euroopa Parlamendi ja nõukogu 7. märtsi 2002. aasta direktiiv 2002/22/EÜ universaalteenuse ning kasutajate õiguste kohta elektrooniliste sidevõrkude ja -teenuste puhul (universaalteenuse direktiiv), Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2002/58/EÜ, 12. juuli 2002, milles käsitletakse isikuandmete töötlemist ja eraelu puutumatuse kaitset elektroonilise side sektoris (eraelu puutumatust ja elektroonilist sidet käsitlev direktiiv) (“eridirektiivid”).

3 Commission Recommendation of 11 February 2003 on relevant product and service markets within the electronic communications sector susceptible to ex ante regulation in accordance with Directive 2002/21/EC of the European Parliament and of the Council on a common regulatory framework for electronic communication networks and services (2003/311/EC). OJ L 114, 8. 5. 2003, p 45.

4 Vabariigi Valitsuse seaduse ja teiste seaduste muutmise seadus tulenevalt valitsusasutuste ühendamisest” § 1 p 3 RT 2007, 66, 408.

5 Commission guidelines on market analysis and the assessment of significant market power under the Community regulatory framework for electronic communications networks and services (2002/C 165/03) (Text with EEA relevance).

6 Commission Recommendation of 17 December 2007 on relevant product and service markets within the electronic communications sector susceptible to ex ante regulation in accordance with Directive 2002/21/EC of

Käesoleva otsusega piiritletakse ja viiakse läbi turuanalüüs järgmistel turgudel:

- 1) 2007. aasta toote- ja teenuseturgude soovitusel lisa punktis 6 nimetatud püsiliinide lõppsegmentide hulgiturg, püsiliiniteenuse või mahtude edastamiseks eraldatud kanali osutamine, olenemata edastamiseks kasutatavast tehnoloogiast (edaspidi *püsiliinide lõppsegmentide hulgiturg*).
- 2) 2003. aasta toote- ja teenuseturgude soovitusel lisa punktis 14 nimetatud püsiliinide magistraalsegmentide hulgiturg.

Kuna eelneva turuanalüüsi käigus valdkonnaspetsiifiliselt reguleeritud püsiliinide magistraalsegmentide hulgiturg on 2007. aasta toote- ja teenuseturgude lisast eemaldatud, peab Konkurentsiamet enne turuanalüüsi läbiviimist esmalt hindama, kas püsiliinide magistraalsegmentide hulgiturg vastab kolmele kriteeriumile, mis on vajalikud valdkonnaspetsiifilise regulatsiooni jätkamiseks⁷. Kui kolme kriteeriumi testist tuleneb ühe kriteeriumi mittetäitmine, siis püsiliinide magistraalsegmentide hulgiturul ei ole valdkonnaspetsiifilise regulatsiooni jätkamine enam põhjendatud.

Kui turuanalüüsi tuleneb, et püsiliinide magistraal- ja lõppsegmentide hulgiturul toimib konkurents, koostab Konkurentsiamet ESS § 44 lõige 7 kohaselt otsuse kavandi märkimisväärse turujõuga ettevõtja määramata jätmise kohta.

Kui Konkurentsiamet turuanalüüsi käigus tuvastab, et püsiliinide lõppsegmentide ja magistraalsegmentide hulgiturgul konkurents ei toimi ning nimetatud turgudel tegutsev sideettevõtja omab eraldi või ühiselt koos teiste ettevõtjatega märkimisväärset turujõudu, mis võimaldab tal tegutseda märkimisväärsel määral sõltumatult konkurentidest, lepingupartneritest ja lõppkasutajatest, määratakse kindlaks üks või mitu märkimisväärse turujõuga ettevõtjat ning kooskõlas ESS-ga kehtestatakse neile asjakohased valdkonnaspetsiifilised kohustused.

2.2. Koostöö järelevalve- ja korraldusasutustega ning Konkurentsiameti konkurentsiteenistusega

ESS § 144 lõigete 1 ja 2 kohaselt teevad elektroonilise side valdkonnas turu reguleerimisel järelevalve- ja korraldusasutused igakülgset koostööd ning võivad vajaduse korral vahetada omavahel ka konfidentsiaalset äriteavet. Sellisel juhul kohaldub järelevalve- ja korraldusasutuse ametnikele ESS-is sätestatud konfidentsiaalsuskohustus.

Alates 1. jaanuarist 2008 on ESS 5. peatükis sätestatud valdkonnaspetsiifilise reguleerimise menetluste läbiviimine Konkurentsiameti pädevuses⁸. Konkurentsiameti põhimääruse⁹ § 21 kohaselt viib menetlust läbi Konkurentsiameti sideteenistus (edaspidi *sideteenistus*).

Läbiviidud turuanalüüside tulemused, märkimisväärse turujõuga ettevõtjaks tunnistamise või selle kehtetuks tunnistamise otsuse kavand ning ettevõtjale ESS §-des 50 ja 54–56 sätestatud kohustuste kehtestamise otsuse kavand edastab sideteenistus seisukoha saamiseks Konkurentsiameti konkurentsiteenistusele (edaspidi *konkurentsiteenistus*).

Konkurentsiteenistuse seisukohad kajastatakse hiljem otsuse eelnõu- ja otsuse punktis 2.3. „Riigisisene konsulteerimine“ all.

---

the European Parliament and of the Council on a common regulatory framework for electronic communications networks and services. OJ L 344, 28.12.2007 P. 0065 – 0069.

⁷ Vt 2007. aasta toote- ja teenuseturgude soovitusel punkt 2.

⁸ Vastavalt ESS § 40 lõikele 4.

⁹ RTL 2007, 97, 1628; 2008, 34, 501.

2.3. Riigisisene konsulteerimine

Kui turuanalüüsi läbiviimise tulemusel leitakse, et sideteenuse turul toimib konkurents, koostab Konkurentsiamet otsuse kavandi märkimisväärse turujõuga ettevõtjaks määramata jätmise kohta (ESS § 44 lõige 7). Kui tuvastatakse, et sideteenuse turul konkurents ei toimi ning turul on sideettevõtja, kes omab märkimisväärset turujõudu, koostab Konkurentsiamet otsuse kavandi märkimisväärse turujõuga ettevõtjaks tunnistamise kohta (ESS § 46 lõige 1).

Niisugune otsuse kavand (jättes välja ärisaladust sisaldava informatsiooni) tehakse kättesaadavaks avalikkusele, kellel on õigus ühe kuu jooksul esitada selle kohta arvamusi. Otsuse kavand saadetakse sideettevõtjale, keda Konkurentsiamet kavatses tunnistada märkimisväärse turujõuga ettevõtjaks. Viimane võib selle kohta esitada oma vastulause ühe kuu jooksul otsuse kavandi kättesaamisest arvates, vastavalt ESS §-le 47.

Kooskõlas ESS § 46 koostas Konkurentsiamet püsiliinide lõppsegmentide turul märkimisväärse turujõuga ettevõtjaks tunnistamise- ja püsiliinide magistraalsegmentide turul märkimisväärse turujõuga ettevõtjaks määramata jätmise otsuse kavandi, mis tehti avalikkusele konsulteerimaks kättesaadavaks 03. juuni 2010.

Ühtlasi saadeti otsuse kavand sideettevõtjatele, keda Konkurentsiamet kavatses otsuse kavandi kohaselt tunnistada märkimisväärse turujõuga ettevõtjateks. Otsuse kavand edastati seisukoha saamiseks ka konkurentsiteenistusele.

Konkurentsiametisse laekus tähtjaks vastulause ühelt sideettevõtjalt; seisukoha esitas ka konkurentsiteenistus. Riigisisel konsulteerimisel esitatud arvamusi on lähemalt käsitletud otsuse lisas 3, kus Konkurentsiamet on esitanud oma seisukohad esitatud ettepanekutega arvestamise või arvestamata jätmise kohta ühes põhjendusega.

2.4. Konsulteerimine Euroopa Komisjoni ja EL liikmesriikide sideturu regulaatoritega

Kooskõlas ESS § 48 ning raamdirektiivi artikliga 7 peab Konkurentsiamet informeerima Euroopa Komisjoni ja EL liikmesriikide sideturu regulaatoreid ESS § 47 lõike 3 alusel koostatud märkimisväärse turujõuga ettevõtjaks tunnistamise või märkimisväärse turujõuga ettevõtja määramata jätmise otsuse eelnõust, andmaks neile võimaluse esitada arvamused planeeritavate toimingute või meetmete kohta. Menetluse käigus hindab Euroopa Komisjon asjakohase sideturu piiritlemist kooskõlas toote- ja teenuseturgude soovitusel ning turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõu hindamise suunistes sätestatuga. Samuti hindab Euroopa Komisjon, kas ettevõtja märkimisväärse turujõuga ettevõtjaks tunnistamise või märkimisväärse turujõuga ettevõtja määramata jätmine on kooskõlas Euroopa ühtse turu arengu ning EL õigusega.

Raamdirektiivi artikli 7 lõike 5 kohaselt peab asjaomane riigi reguleeriv asutus võtma niisuguse konsulteerimise käigus esitatud Euroopa Komisjoni ning liikmesriikide sideturu regulaatorite arvamusi võimalikult suurel määral arvesse otsuse eelnõu vastuvõtmisel, mille põhjal koostatud otsus edastatakse Euroopa Komisjonile.

Kooskõlas raamdirektiivi artikli 7 lõikega 3 avaldas Euroopa Komisjon 06. septembril 2010. oma teatise¹⁰, et on Konkurentsiameti otsuse eelnõu ja lisateabe läbi vaadanud. Teatise soovitas Komisjon Konkurentsiametil otsuses täpsustada, missugustel erandilikel tingimustel on MTE kohustatud pakkuma püsiliinide lõppsegmentide turul püsiliiniteenuseid ülekandevõrgus.

---

¹⁰ Juhtum EE/2010/1114: Püsiliinide lõppsegmentide hulgiturg; Juhtum EE/2010/1115 Püsiliinide magistraalsegmentide hulgiturg SG-Greffe (2010) D/13643.

Võttes arvesse eeltoodut, täiendas Konkurentsiamet selgitustega otsuste punkti 3.2.1. Euroopa Komisjoni seisukoht on otsusele lisatud.

3. TURU PIIRITLEMINE

3.1. Turu piiritlemise põhimõtted ja meetodid

3.1.1. Turu piiritlemise õiguslik alus

Et kindlaks teha, kas konkreetsetel sideteenuste turul toimib konkurents või mitte, st kas ettevõtja eraldi või ühiselt koos teiste ettevõtjatega omab märkimisväärset turujõudu ehk positsiooni, mis võimaldab tal (või neil ühiselt) sellel turul tegutseda arvestataval määral sõltumatult konkurentidest, lepingupartneritest ja lõppkasutajatest¹¹, piiritleb Konkurentsiamet esmalt kooskõlas ESS § 43 sideteenuste turud ja nende geograafilise käibimisala.

Vastavalt ESS § 43 lõikele 1 peab Konkurentsiamet piiritlema sideteenuste turud kooskõlas Euroopa Liidu konkurentsioiguse põhimõtetega, juhindudes seejuures 2007. aasta toote- ja teenuseturgude soovitusel, turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõu hindamise suunistest ning Euroopa Komisjoni ja Euroopa Kohtu otsustest.

Piiritletavat sideteenuste turud sätestatakse 2007. aasta toote- ja teenuseturgude soovitusel lisas.

Kooskõlas ESS § 43 lõikega 1¹, raamdirektiivi artikli 15 lõikega 3 ning toote- ja teenuseturgude soovitusel preambuli punktiga 19 ning turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõu hindamise suuniste punktidega 9 ja 36 on Konkurentsiametil õigus piiritleda sideteenuste turg erinevalt toote- ja teenuseturgude soovitusel määratletud turgudest juhul, kui see on põhjendatud siseriikliku konkurentsioiguse korraga. Üldjuhul peab Konkurentsiamet aga juhinduma 2007. aasta toote- ja teenuseturgude soovitusel lisas esitatud turgude määratlusest.

Turu piiritlemiseks esitatakse otsuses vastavalt turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõu hindamise suuniste punktile 34 esmalt sideteenuste (toote) kirjeldus, mille abil piiritletakse konkreetne teenus; seejärel piiritletakse nimetatud turu geograafiline käibimisala. Hinnang selle kohta, missugused tooted kuuluvad ühe ja sama turu koosseisu, antakse lähtudes turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõu hindamise suuniste 2. peatükis sätestatud kriteeriumidest.

3.1.2. Tooteturu piiritlemise põhimõtted

Otsuses piiritletakse asjakohane turg kooskõlas ESS § 43 nõuetega vastavalt konkurentsioiguse põhimõtetele.

Peamised konkurentsipiirangud turul, mis avaldavad survet ettevõtjate hinnakujundusele ja seega omavad tähtsust asendatavate toodete ja teenuste määratlemisel ning seeläbi konkreetse turu ulatuse piiritlemisel, on nõudluse- ja pakkumisepoolne asendatavus (turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõu hindamise suuniste punktid 38 ja 39).

Asendatavuse hindamise meetodi peamine printsiip on eeldus, et tooted ja teenused, mis võivad üksteist asendada, kuuluvad ühe ja sama turu koosseisu. Vastavalt turuanalüüsi ja

---

¹¹ Sama definitsiooni erinevas redaktsioonis kasutatakse nii konkurentsiseaduses (§ 13 lg 1) kui ka elektroonilise side seaduses (§ 45 lg 2).

märkimisväärse turujõu hindamise suuniste punktis 44 viidatud Euroopa Kohtu konkurentsioiguse-alasele kohtupraktikale¹² hõlmab asjakohase turu koosseis kõiki tooteid või teenuseid, mis on üksteisega piisaval määral vahetatavad või asendatavad ning sarnanevad üksteisega mitte ainult kasutajatele oluliste objektiivsete omaduste ja nende hindade või kavatsetud kasutamise poolest, vaid ka vaatlusel oleva turu nõudluse ja pakkumise konkurentsitingimuste ja/või struktuuri põhjal. Seejuures ei ole tooted, mis on vaid vähesel määral vahetatavad või asendatavad, sama turu osaks.

Nõudlusepoolse asendatavusena on kooskõlas turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõu hindamise suuniste punktidega 44 ja 51 käsitletav olukord, kus kaks või enam toodet on kasutaja seisukohalt omaduste, hinna ja kasutusvõimaluste alusel omavahel piisaval määral vahetatavad või asendatavad. Omavahel asendatavad tooted või teenused loetakse vastavalt suuniste punktile 44 kuuluvaks sama turu koosseisu. Seega hinnatakse nõudlusepoolse asendatavuse puhul seda, mil määral kasutajad on valmis asendama turul olulise konkreetse toote või teenuse teise toote või teenusega.

Pakkumisepoolne asendatavus esineb, kui turul olulist toodet mitteasendavate toodete pakkujad on suutelised ilma märkimisväärsete lisakulutuste või olulise riskita ümber korraldama oma tootmise nii, et oleks võimalik pakkuda turul olulist toodet või teenust (mis väljendub kas teenuse pakkumise kasvus või uute pakkujate turuletulekus). Pakkumisepoolse asendatavuse kindlakstegemiseks hinnatakse teenuseosutajate valmidust hakata teenuse väikese, ent märkimisväärse ja püsiva hinnatõusu korral pakkuma kõnealust teenust kas kohe või lühikese aja jooksul.

Üks võimalik viis nõudluse- ja pakkumisepoolse asendatavuse hindamiseks on *hüpoteetiline monopolisti testi*¹ (edaspidi *SSNIP-test*) rakendamine (turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõu hindamise suuniste punkt 40). Kui hüpoteetiline monopolist tõstab väikesel, kuid märgataval määral (5-10%) teenuse hinda (eeldusel, et selline hinnatõus ei ole lühiajaline) ning läbimüük hinnatõusu tulemusena kasumit mõjutaval määral ei vähene, kuulub teenus teisele turule. Kui aga hinnatõusule järgneb klientide arvu vähenemine, kuna nad hakkavad kasutama teisi analoogseid teenuseid ja see muudab hinnatõusu kahjumlikuks, tuleks sellised teenused asendusteenustena kaasata asjakohase turu koosseisu.

SSNIP-testi rakendatavust nõudluse- ja pakkumisepoolse asendatavuse kindlakstegemisel turul tuleb hinnata konkreetsest turuolukorrast lähtudes ning võtta arvesse need võimalikud asendusteenused, mis võivad pakkuda analüüsitava teenusega samaväärseid teenuseid.

SSNIP-test on põhimõtteliselt rakendatav vaid nende toodete ja teenuste puhul, mille hinnad kujunevad vabalt ega allu regulatsioonile. Turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõu hindamise suuniste punkti 42 kohaselt eeldatakse vastupidist tõendavate asjaolude puudumisel, et kui teenust pakutakse reguleeritud kulupõhise hinnaga, siis on hind konkurentsivõimeline ja tuleks seega võtta *SSNIP-testi* rakendamise aluseks.

---

¹² Euroopa Kohtu 14. novembri 1996. a otsus kohtuasjas C-333/94 P: Tetra Pak vs. Komisjon; EKL 1996, lk I-0595, lõik 13; Euroopa Kohtu 11. detsembri 1980. a otsus kohtuasjas 31/80: L'Oréal; EKL 1980, lk 03775, lõik 25; Euroopa Kohtu 9. novembri 1983. a otsus kohtuasjas 322/81: Michelin vs. Komisjon; EKL 1983, lk 03461, lõik 37; Euroopa Kohtu 3. juuli 1991. a otsus kohtuasjas C-62/86: AKZO Chemie vs. Komisjon; EKL 1991, lk I-03359; Euroopa Ühenduste Esimese Astme Kohtu 12. juuni 1997. a otsus kohtuasjas T-504/93: Tiercé Ladbroke vs. Komisjon; EKL 1997, lk II-00923, lõik 81; Euroopa Ühenduste Esimese Astme Kohtu 30. märtsi 2000. a otsus kohtuasjas T-65/96: Kish Glass vs. Komisjon; EKL 2000, lk II-01885, lõik 62; Euroopa Kohtu 25. oktoobri 2001. a otsus kohtuasjas C-475/99: Ambulanz Glöckner vs. Landkreis Südwestpfalz; EKL 2001, lk I-08089, lõik 33; Euroopa Kohtu 21. veebruari 1973. a otsus kohtuasjas 6-72: Europemballage ja Continental Can vs. Komisjon; EKL 1973, lk 00215, lõik 32; Euroopa Kohtu 13. veebruari 1979. a otsus kohtuasjas 85/76: Hoffmann-La Roche vs. Komisjon; EKL 1979, lk 00461, lõik 23.

SSNIP-testi rakendamise otsustab vastavalt turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõu hindamise suuniste punktidele 40 ja 43 riigi reguleeriv asutus kaalutlusõiguse alusel. Testi rakendamise eelduseks on, et selle rakendamine konkreetsel sideteenuse turul on asjakohane, st konkreetse teenuse asendamine ei ole olemuslikult välistatud ning teenus on reaalselt eksisteeriv.

SSNIP-test võimaldab välja arvutada müügimahtude alanemise piiri, millest alates on hüpoteetilisele monopolistile püsiv 5-10% hinnatõus kahjumlik. Nt 10% hinnatõusu puhul muutub kahjumlikuks 9,1% turuosa kaotus (eeldusel, et muutuvkulud ei ole; kui muutuvkulud on olemas, siis muutub hinnatõus kahjumlikuks suurema turuosa kaotamise korral)¹. Seega võib *SSNIP*-testi alusel hinnata, kas turu koosseisu kuuluvad hinnatasemelt oluliselt kallimad potentsiaalsed asendustooted ning, arvestades välja turuosa kaotuse hinnatõusu korral, hinnata, kas potentsiaalsete asendustoodete müügimaht võimaldab sellist turuosa kaotust kompenseerida.

Teine põhimõte, millest Konkurentsiamet lähtub turu piiritlemisel, on *tehnoloogilise neutraalsuse printsiip* kooskõlas raamdirektiivi artikli 8 punktiga 2 ning ESS § 40 lõikega 3. Sellest lähtuvalt on turu piiritlemisel hinnatud vaid näitajaid, mis on seotud peamiselt toote funktsionaalsuse, omaduste ja hinnaga, ning spetsiifiline tehnoloogiline lahendus ei oma olulist tähtsust. Tehnoloogilise lahenduse käsitlemine on asjakohane vaid juhtudel, kui see on otseselt seotud toote või teenuse funktsionaalsuse, omaduste või hinnaga. Tehnoloogilise neutraalsuse printsiibi rakendamine tähendab, et ühtegi konkreetset tehnoloogiat ei eelistata.

2003. aasta soovitusel lisas nimetatud, kuid 2007. aasta soovitusel lisas loetlemata jäetud turgude puhul peaksid riigi reguleerivad asutused kontrollima, kas asjaomane turg vastab kolmele kriteeriumile.

Hinnatavaks kolmeks kriteeriumiks (edaspidi ka *kolme kriteeriumi test*) on:

- Kõrgete ja alaliste sisenemistõkete olemasolu, mis võivad olla oma olemuselt nii struktuursed, õiguslikud või regulatiivsed;
- Sisenemistõkete ületamise aeg ei võimalda tõhusa konkurentsi saavutamist teatava aja jooksul. Selle kriteeriumi rakendamine hõlmab konkurentsiolukorra uurimist turutõkete turul;
- Konkurentsioiguse kohaldamine ei ole piisav konkurentsi tekitamiseks vaadeldaval turul¹³.

3.1.3. Turgude seotus

Elektroonilise side turud võivad olla omavahel seotud nii vertikaalselt kui ka horisontaalselt (turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõu hindamise suuniste alajaotus 3.1.1., punktid 84 ja 85).

Vertikaalselt seotud turud jagunevad ülespoole seotud turgudeks (turud, kus toodetakse asjakohasel turul olulise toote või teenuse arendamiseks vajalikku sisendit) ja allapoole seotud turgudeks (turud, mille jaoks asjakohasel turul toodetud toode või teenus on sisendiks).

Ettevõtjaid, kes osutavad üheaegselt teenuseid nii hulgiturul kui ka vastava turuga vertikaalselt allapoole seotud jaeturgudel, nimetatakse vertikaalselt integreeritud ettevõtjateks.

Horisontaalselt seotud turud jagunevad muu hulgas:

- põhiklientuuri kaudu seotud turud - tooted ja teenused on suunatud samale sihtgrupile kui asjakohase turu tooted;

---

¹³ Kolme kriteeriumi testi kohta vt 2007. aasta toote- ja teenuseturgude soovitusel punkte 5 ja 17.

- puuduliku asendaja kaudu seotud turud – tooted või teenused ei ole asjakohase turu toodete otsesteks asendajateks, kuid pakuvad asjakohasele turule siiski teatud konkurentsi;
- üksteist täiendavad turud – seotud turu tooted või teenused täiendavad asjakohasel turul pakutavaid tooteid või teenuseid.

Turgude seotuse väljaselgitamine võib olla oluline nii turu piiritlemisel kui ka turuanalüüsi läbiviimisel. Kui ettevõtjal on konkreetset turul märkimisväärne turujõud, võib ta märkimisväärset turujõudu omada ka sellega lähedalt seotud turul, kui seosed nende kahe turu vahel on sellised, et turujõud ühel turul võib kanduda üle teisele, suurendades selle kaudu ettevõtja turujõudu (raamdirektiivi artikli 14 lõige 3; ka turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõu hindamise suuniste alajaotus 3.1.1. *Leverage of market power*). Samuti aitab turgude seotuse analüüs kaasa toodete ja teenuste asendatavuse hindamisele.

Eeltoodut arvesse võttes leiab Konkurentsiamet, et asjakohaste sideturgude piiritlemiseks ja analüüsimiseks on põhjendatud hinnata turuanalüüsi kaasatud ettevõtjate tegevust ka asjakohaste sideturgudega lähedalt seotud turgudel.

3.1.4. Turu geograafilise käibimisala piiritlemise põhimõtted

Pärast konkreetse toote- või teenuse turu piiritlemist on järgmiseks sammuks piiritleda konkreetse turu geograafiline ulatus. Pärast teenuse või toote turu geograafilise mõõtme defineerimist saab Konkurentsiamet hinnata sellel turul valitsevaid konkurentsitingimusi.

Vastavalt ESS § 43 lõikele 2 võib Konkurentsiamet sideteenuse geograafilise käibimisalana piiritleda kogu Eesti Vabariigi territooriumi või osa sellest. Vastavalt sama paragrahvi lõikele 3 moodustab teatud piirkond ühtse geograafilise käibimisala, kui selles piirkonnas on sarnased või piisavalt homogeenised konkurentsitingimused ning seda piirkonda saab eristada teistest piirkondadest, kus vastavad konkurentsitingimused on märkimisväärsel määral erinevad. Sama põhimõtte tuuakse esile turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõu hindamise suuniste punktis 56 ning selles viidatud Euroopa Kohtu kohtupraktikas¹⁴: ühtse geograafilise käibimisala kriteeriumiks on sarnased või piisavalt homogeenised konkurentsitingimused, mis erinevad märkimisväärselt teiste piirkondade konkurentsitingimustest. Geograafilise turu piiritlemine ei eelda, et konkurentsitingimused toote pakkujate või teenuseosutajate vahel oleksid täiuslikult homogeenised, piisab sarnasusest või piisaval määral esinevast homogeenisusest – ühise turu käibimisalasse ei kuulu seega need piirkonnad, kus konkurentsitingimused leitakse olevat heterogeensed¹⁵.

Elektroonilise side valdkonnas piiritletakse turu geograafiline käibimisala peamiselt kahe kriteeriumi alusel: lähtudes sidevõrgu katvusalasest ja õiguslike või muude regulatiivsete instrumentide olemasolul viimaste nõuetest (turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõu hindamise suuniste punkt 59).

3.2. Püsiliiniteenused ja turgude seosed

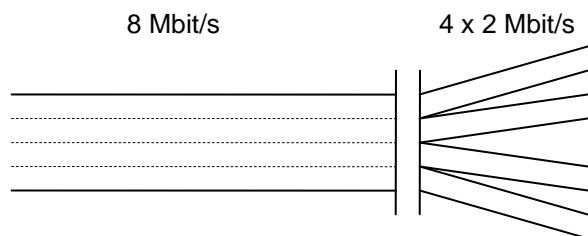
¹⁴ Euroopa Kohtu 14. veebruari 1978. a otsus kohtuasjas 27/76: United Brands; EKL 1978, lk 00207, lõik 44; 322/81: Michelin vs. Komisjon, op. cit., lõik 26; Euroopa Kohtu 5. oktoobri 1988. a otsus kohtuasjas 247/86: Alsatel vs. Novasam; EKL 1988, lk 05987, lõik 15; T-504/93: Tiercé Ladbroke vs. Komisjon, op. cit. lõik 102.

¹⁵ Deutsche Bahn v Commission [1997] ECR II-1689, paragraph 92. Case T-139/98 AAMS v Commission, [2001] ECR0000-II, paragraph 39, viidatud turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõu hindamise suuniste punktis 56).

3.2.1. Püsiliiniteenuste üldine kirjeldus

2007. aasta toote- ja teenuseturgude soovitus punktis 6 määratletakse sideteenuste turuna, mille riigi reguleeriv asutus peab piiritlema eesmärgiga kindlaks teha, kas piiritletud sideteenuse turul toimib efektiivne konkurents, püsiliinide lõppsegmentide hulgiturg. Turgude puhul, mida soovitus ei ole loetletud, kuid mis on varasemalt valdkonnaspetsiifiliselt reguleeritud, nagu seda on püsiliinide magistraalsegmentide turg, peab läbi viima kolme kriteeriumi testi eesmärgiga kindlaks teha, kas on põhjendatud turuanalüüsi teostamine antud turul. Kolme kriteeriumi testi teostamiseks tuleb turg eelnevalt piiritleda¹⁶.

Euroopa Telekommunikatsiooni Standardite Instituudi (*European Telecommunications Standards Institute; ETSI*) koostatud Euroopa standardite (*EN*) (nt *EN 300 288*) kohaselt on püsiliinid üldkasutatavas telekommunikatsioonivõrgus toimivad telekommunikatsiooni rajatised, mis kindlustavad määratletud võrgu lõpp-punktide vahelised edastuskarakteristikud ega hõlma kasutaja poolt kontrollitavaid kommutatsioonifunktsioone (nt nõudekommutatatsioon).

Joonis 1. Püsiliini ribalaiuse paindlik kasutamine marsruutimis- ja haldamisvõimaluste abil.

ESS-i kohaselt on püsiliin sidevõrgu kahe punkti vahel signaalide pidevat edastamist võimaldav ühendus.

Püsiliini võib kirjeldada kui sideteenust pakkuva ettevõtja poolt rajatud alalist, kindla ülekandekiirusega privaatset ühendust/sidekanalit kahe punkti vahel. Kuna mitte keegi teine peale teenuse kasutaja ei saa sama püsiliini kasutada, siis on sideettevõtja võimeline tagama püsiliini tootele ettenähtud sidekvaliteedi. Püsiliini ühenduse võib jagada eri kanaliteks andmeside- ja kõneteenuse jaoks (multipleksida) või kasutada kui üht suure läbilaskevõimega andmesidekanalit.

Püsiliiniteenus on üldkasutatav elektroonilise side teenus, mis seisneb kliendile püsiliini kasutada andmises. Püsiliiniteenuse osutaja ei määra, millisel eesmärgil klient renditud püsiliini tarbib. Püsiliini tasu koosneb tavaliselt ühekordsest püsiliini loomise tasust ning püsiva suurusega kuutasust; mõlema tasu suurus sõltub eelkõige püsiliini pikkusest ja püsiliini läbilaskemahust ajaühikus ehk andmeedastuskiirusest.

Hulgiteenusena osutatakse püsiliiniteenust reeglina teistele sideettevõtjatele, kes osutavad selle vahendusel erinevaid sideteenuseid lõppkasutajatele. Samuti tarbivad hulgiteenusena püsiliiniteenust võrguoperaatorid oma sidevõrgu infrastruktuuri sõlmede ja/või sidevõrgu osade ühendamiseks.

Püsiliiniteenus põhineb kas analoog- või digitaaltehniloogial. Analooqpüsiliinid võimaldavad tavaliselt analoogsignaali edastamist sagedusvahemikus 300-3400 Hz. Digitaalpüsiliinid võimaldavad digitaalsignaali edastamist kuni kiiruseni, mis vastab konkreetse liini

¹⁶ 2007. aasta toote- ja teenuseturgude soovitus punktis 5 ja 17.

maksimaalsele andmete edastamise kiirusele. Reeglina varieeruvad digitaalpüsiliinide ülekandekiirused alates 64 kbit/s kuni 622 Mbit/s¹⁷.

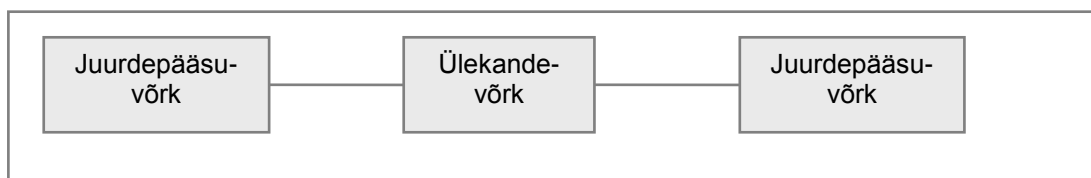
Eesti ettevõtjate poolt pakutavad digitaalpüsiliinide standardsed kiirused on tavaliselt kas:

- 1) 64 kbit/s kordsed (väiksemad püsiliinid ja raadioligid);
- 2) 2 Mbit/s (2048 kbit/s) kordsed (*SDH*¹⁸ kuni 140 Mbit/s) ning raadioligid; või siis
- 3) 25 Mbit/s ja 155 Mbit/s kordsed.

Digitaalpüsiliin on mõeldud peamiselt andmete edastuseks, kuid sobib ka teistele reaalarajatundlikele rakendustele, mida on võimalik osutada pakettkommutatatsiooni kasutades. Digitaalpüsiliin on kasutatav telefonside, videokonverentside ja videosignaali edastuseks.

Võrgutehniliselt koosneb püsiliin kuni kolmest erinevast sidevõrgu komponendist:

- juurdepääsuvõrgu osa, mis ühendab püsiliini esimest lõpp-punkti esimese võrgusõlmega;
- ülekandevõrgu osa, võrgusõlmede vaheline ühendus;
- juurdepääsuvõrgu osa, mis ühendab püsiliini teist lõpp-punkti teise võrgusõlmega.

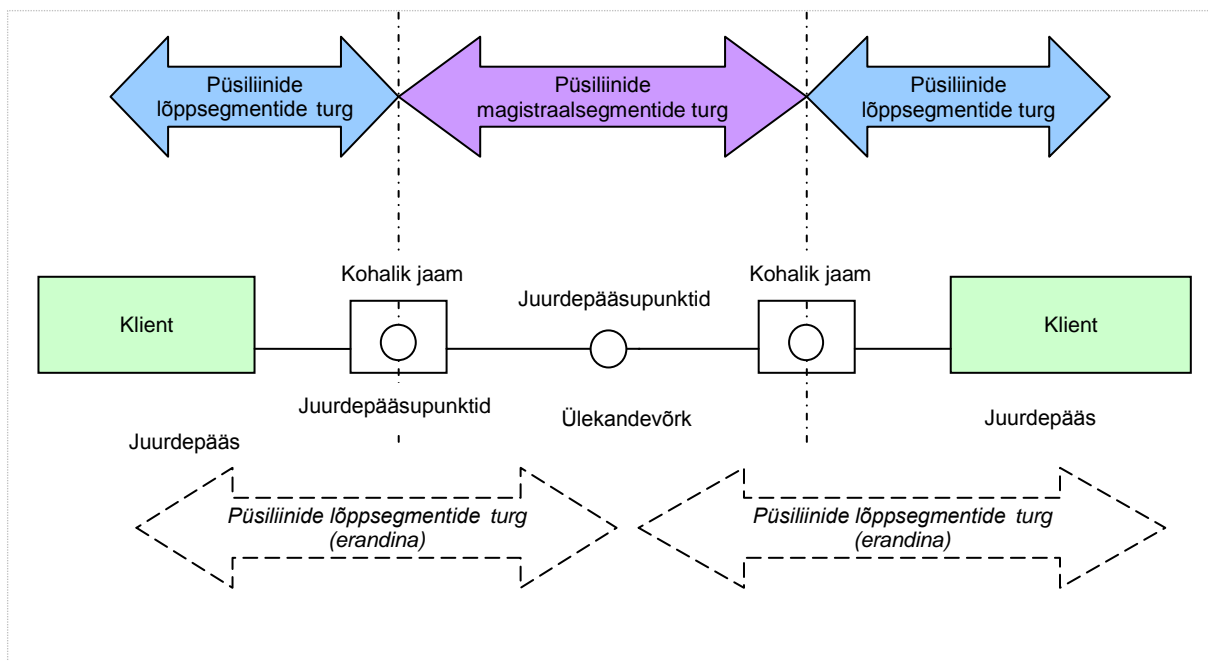
Joonis 1A. Püsiliini kolm komponenti.

Kirjeldatud kolme komponenti omavahel kombineerides on võimalik luua erinevaid funktsionaalseid mudeleid, millest sõltub konkreetse püsiliini tehniline lahendus ja püsiliiniteenuse tasu.

---

¹⁷ Review of the retail leased lines, symmetric broadband origination and wholesale trunk segments markets. Identification and analysis of markets, determination of market power and setting of SMP conditions Explanatory Statement and Notification. Oftel, 18.12.2003.

¹⁸ *SDH* (Synchronous Data Hierarchy) - sünkroon-andmehierarhia Rahvusvahelise Telekommunikatsiooni Liidu (ITU) võrgustandard kiudoptilistele sidevõrkudele, mille baas-andmekiirus on 155 Mbit/s (STM-1). Allikas: <http://vallaste.ee/>.

Joonis 1B. Püsiliiniteenuste turud.

Eestis omab püsiliini lõppsegmentide turul kõige laialdasemat ülekande ja juurdepääsu võrku Elion. Enamus teisi elektroonilise side teenuste osutajaid omavad lokaalse ulatusega (vaid teatud piirkondades) paiknevaid sidevõrke. Võrgu infrastruktuuri piiratuse tõttu puudub neil sideettevõtjatel võimalus väljaspool sidevõrkude katvusala osutada oma klientidele teenuseid ning nad vajavad ja taotlevad selleks erandkorras ka juurdepääsu Elioni riiklikku tasandit hõlmavale lõppsegmenti püsiliinivõrgule. Võttes arvesse eeltoodut, võib piiratud sidevõrku omavatele sideettevõtjatele olla võimaldatud juurdepääs püsiliini lõppsegmentidele riiklikul tasandil - erandkorras võib püsiliini lõppsegment hõlmata ka ülekandevõrgu osa juurdepääsupunkti ja juurdepääsu liini vahel.

Konkurentsiamet rõhutab, et selliste erandlike juhtumitega võib eelkõige olla tegemist juhul, kui Elioni võrgule juurdepääsu taotlev sideettevõtja ei ole tehniliste piirangute tõttu võimeline ühendama oma sidevõrku Elioni sidevõrguga kohalikul tasandil või kui püsiliinide magistraalsegmentide turul puudub teenuse osutaja, kes pakuks ühendusliini riiklikust sidumispunktist kohaliku sidumispunktini.

Seega on püsiliiniteenuste hulgiturgudeks:

- püsiliinide lõppsegmentide turg (2007. aasta toote- ja teenuseturgude soovitusel lisas sätestatud turg nr 6 - *wholesale terminating segments of leased lines*);
- püsiliinide magistraalsegmentide turg (2003. aasta toote- ja teenuseturgude soovitusel lisas sätestatud turg nr 14- *wholesale trunk segments of leased lines*).

3.2.2. Turgude seotus

Järgnev tabel iseloomustab püsiliinide lõppsegmentide turu seotust teiste turgudega.

Turg	Seotuse suund	Kirjeldus
4. Lairiba- ja häälkõneteenuste osutamise eesmärgil eraldatud juurdepääsu turg	Mittetäielik asendus	Vaskpaarile juurdepääsu teenus võib teatud tingimustel olla püsiliinide lõppsegmentide asenduseks (kuni 24 Mbit/s).
5. Lairiba juurdepääsu turg	Mittetäielik asendus	Võib olla teatud tingimustel asenduseks, kui pakutakse sümmeetrilist lairiba juurdepääsu teenust.
14*. Püsiliinide magistraalsegmentide turg	Teisene toode/ Täiendav toode	Sageli (kuigi mitte alati) võib lisaks püsiliinide lõppsegmentidele olla vajalik ka püsiliinide magistraalsegment, et oleks võimalik pakkuda lõppkasutajatele püsiliiniteenuseid.

Tabel 2. Püsiliinide lõppsegmentide turu seotus teiste turgudega.

*2003. aasta toote- ja teenuseturgude soovitusel lisas sätestatud turg - *wholesale trunk segments of leased lines*.

Nagu tabelist nähtub võib teatud tingimustel olla püsiliinide lõppsegmentidele asenduseks sümmeetriline lairiba juurdepääs. Püsiliinide magistraalsegmentide turg on aga teisene või täiendav toode.

Järgnev tabel 3 iseloomustab püsiliinide magistraalsegmentide turu seotust teiste turgudega.

Turg	Seotuse suund	Kirjeldus
4. Lairiba- ja häälkõneteenuste osutamise eesmärgil eraldatud juurdepääsu turg	Teisene toode/ Täiendav toode	Teatud tingimustel võib vaskpaaril põhinev juurdepääs olla asenduseks püsiliinide lõppsegmentidele (kuni 24 Mbit/s). Sellisel juhul on vaskpaar juurdepääs (<i>ULL</i>) täiendavaks teenuseks püsiliinide magistraalsegmentidele.
5. Lairiba juurdepääsu turg	Mittetäielik asendus toode	Lairiba juurdepääs võib teatud tingimustel olla asenduseks püsiliinide lõppsegmentidele (kuni 24 Mbit/s püsiliinide puhul juhul, kui on tegemist sümmeetrilise teenusega). Sellisel juhul (sõltuvalt Mbit/s) võib lairiba juurdepääs olla täienduseks püsiliinide magistraalsegmentidele.
6. Püsiliinide lõppsegmentide turg	Teisene toode/ Täiendav toode	Sageli (kuigi mitte alati) võib lisaks püsiliinide lõppsegmentidele olla vajalik ka püsiliinide magistraalsegment, et oleks võimalik pakkuda lõppkasutajatele püsiliiniteenuseid.

Tabel 3. Püsiliinide magistraalsegmentide turu seotus teiste turgudega.

Püsiliinide magistraalsegmentidele on teiseseks või täiendavaks tooteks sümmeetriline lairiba juurdepääsu turu tooted ning püsiliinide lõppsegmentide turu tooted.

3.3. Püsiliiniteenuste hulgemüügiturud

Püsiliinide ja osaliste püsiliinide pakkumine toimub püsiliinide lõppsegmentide turul (2007. aasta toote- ja teenuseturgude soovitusel turg 6) ja piisava liinipikkuse korral ka püsiliinide magistraalsegmentide turul (2003. aasta toote- ja teenuseturgude soovitusel turg 14). Riigi

reguleeriv asutus (Eestis Konkurentsiamet) peab hindama, mis, olenevalt konkreetse riigi sidevõrkude topoloogiast, moodustab lõppsegmenti turu.

3.3.1. Püsiliinide lõppsegmentide turu ja püsiliinide magistraalsegmentide turu üldine kirjeldus

Püsiliini hulgiteenuse tarbijateks on teised sideettevõtjad, kes püsiliinide vahendusel osutavad lõppkasutajatele erinevaid sideteenuseid. Püsiliini hulgiteenuste vahendusel on võimalik tagada juurdepääs kliendini, ilma et selleks tuleks välja ehitada teise sideettevõtja olemasolevat sidevõrku dubleeriv sidevõrk juhul, kui:

- operaatoril puudub oma sidevõrk piirkonnas, kus ta soovib kliendile teenust osutada. Püsiliini vahendusel on operaatoril võimalik teiselt operaatorilt alates juurdepääsupunktist rentida püsiliin, et luua juurdepääs oma kliendini, kasutades vajadusel kas püsiliinide magistraalsegmenti ja/või lõppsegmenti teenust;
- operaatoril on välja ehitatud juurdepääsuvõrgud eri asukohtades, kasutades püsiliinide magistraalsegmenti teenust, millega on võimalik tal need osavõrgud ühendada.

Nii püsiliinide lõppsegmentide- kui ka püsiliinide magistraalsegmentide turu puhul on tegemist püsiliinide „punkt-punkt“ ühendusega:

- püsiliinide lõppsegmentide turul „klient-sõlm“ või erand juhul „klient-juurdepääsupunkt“ ühendus, kus luuakse garanteeritud andmeedastusmahuga privaatne ühendus kliendi ning võrgusõlme või juurdepääsupunkti vahel (hõlmates ka võrgusõlme);
- püsiliinide magistraalsegmentide turu puhul on tegemist aga „sõlm-sõlm“ ühendusega, kus luuakse garanteeritud andmeedastusmahuga privaatne ühendus võrgusõlmede vahel.

3.3.2. Asendatavuse analüüs

3.3.2.1. Traditsioonilised püsiliiniteenused ja andmesideteenused

Püsiliini teenuseid hulgitasemel osutatakse nii vaskpaaril põhineva sidevõrgu- kui ka valguskaablil põhineva sidevõrgu baasil - mõlema nimetatud võrgutüübi baasil on võimalik osutada analoogseid teenuseid. Valguskaablil põhineva ülekande- ja juurdepääsuvõrgu oluliseks erinevuseks vaskpaaril põhineva sidevõrguga on see, et niisugusel ülekandel ja juurdepääsul põhinevaid sidevõrke kasutatakse suure läbilaskevõimega teenuste osutamiseks. Valguskaablil põhineva sidevõrgu baasil osutatakse ka suure läbilaskevõimega lairibateenuseid. Nt *Ethernet* ning *ATM* tehnoloogia baasil osutatavad lairibateenused võimaldavad analoogselt püsiliiniteenustega suurte andmemahtude edastamist. Seega tuleks võrrelda, kas nimetatud teenused on oma omaduste poolest püsiliini hulgiteenustele asendusteenusteks.

Hetkel Eestis *ATM* ning *Ethernet* tehnoloogia baasil püsiliini teenuseid ei osutata.

Nõudlusepoolne asendatavus

Kuigi esmapilgul võiksid *ATM* ja *Ethernet* tehnoloogia vahendusel osutatavad lairibateenused olla oma funktsionaalsuselt asendusteenusteks püsiliiniteenusele, ei saa neid siiski asendusteenusteks nimetada, sest lairibateenuste puhul ei ole tagatud kasutaja privaatsus ning üles- ja allalaadimise kiirused on üldjuhul erinevad. Samuti määratletakse lairibateenuse osutaja poolt lairibateenuse kvalitatiivsed näitajad, mida teenust ostev ettevõtte enam muuta ei

saa, püsiliiniteenuse puhul aga ostab teine ettevõtja garanteeritud ribalaiusega püsiliini ja võib ise määratleda kuidas seda mahtu kasutatakse.

Konkurentsiamet on seisukohal, et hulgitasandil ei ole vaadeldud lairibateenused, mida osutatakse *ATM* ja *Ethernet* tehnoloogia vahendusel, püsiliiniteenusele asendusteenuseks.

Pakkumisepoolne asendatavus

Kuna püsiliiniteenuse osutamine eeldab sidevõrgu infrastruktuuri olemasolu, siis uute teenuseosutajate jaoks ei ole turule sisenemine ilma suurte kulutusteta tegemiseta võimalik. Samas on suhteliselt lihtne hakata osutama püsiliiniteenust juhul, kui ettevõtjal on juba olemas selleks vajalik sidevõrgu infrastruktuur.

Seega ei ole lairiba juurdepääsu teenuse puhul tegemist püsiliiniteenuse asendusteenusega - teenuste funktsionaalsus on erinev, samuti erinevad oluliselt püsiliini- ja lairibateenuse pakkumise nõuded ning hinnad.

Järeldus

Traditsioonilistele püsiliiniteenustele sarnase andmeedastuskiirusega lairibateenused (nt *ATM* ja *Etherneti* tehnoloogia baasil pakutavad teenused) ei kuulu püsiliiniteenustega ühele turule, kuna tegemist on erineva funktsionaalsuse teenustega.

Kui tulevikus selgub, et *ATM* või *Etherneti* baasil hakatakse osutama teenuseid, mis vastavad püsiliini teenuste omadustele, kaasab Konkurentsiamet nimetatud tehnoloogiad analüüsitava turu koosseisu.

3.3.2.2. Püsiliinide magistraal- ja lõppsegmenti hulgiteenused

Püsiliinide hulgiturgudel pakutavate teenuste, st püsiliini magistraal- ja püsiliini lõppsegmentide omavahelise asendatavuse hindamine on tulemuslikum, kui vaadelda eksisteerivat püsiliinide jaeturgu, mille raames pakutakse lõppkasutajale „punkt-punkt“ ühendust ning kaasnevat hulgituru teenust.

Püsiliinide lõppsegmentide turu teenusena pakutakse püsiliini lõppkasutajast esimese võrgusõlmeni (kohalikul tasandil), kusjuures erand juhtudel (vt. punkt 3.2.1.) võib püsiliini lõppsegment hõlmata ka ülekandevõrgu osa kuni juurdepääsupunktini, siia kuuluvad püsiliinid, mis ühendavad lõpptarbijad sellise taotleva operaatori ühenduspunktiga, kes asub püsiliiniteenuse osutajast võrgus kõrgemal (riigi tasandil ülekandevõrgus). Seega on püsiliini lõppsegmenti teenus oma olemuselt juurdepääsu teenus, mida osutatakse püsiliini vahendusel ja mis sisaldab alati ühe elemendina juurdepääsu võrgu osa.

Püsiliinide magistraalsegmenti turg hõlmab endas ainult ülekandevõrgu osa, sisaldades vastavalt vajadusele ühendusliine kohalikust võrgusõlmest teise kohaliku- või riikliku võrgusõlmeni; seejuures võib püsiliin läbida mitut võrgusõlme. Seega kasutatakse nimetatud püsiliiniteenuse osutamiseks ülekandevõrku ja võrgusõlmi.

Püsiliini magistraal- ja püsiliini lõppsegmentide teenuste vahel on peamiseks erinevuseks, et püsiliini lõppsegmenti teenus sisaldab juurdepääsu võrgu elemente, püsiliini magistraalsegmenti teenus aga mitte.

Nõudlusepoolne asendatavus

Kui vaadata nõudlusepoolset asendatavust püsiliinide magistraalsegmenti ja lõppsegmenti vahel, siis tulenevalt teenuste funktsionaalsusest (üks ühendab klienti võrgusõlme või

ühenduspunktiga, teine ühendab omavahel võrgusõlmi) on tegemist pigem kaasnevate- kui üksikeist asendatavate teenustega.

Seega on nõudlus püsiliinide lõppsegmenti teenuse järele vahetult seotud nõudlusega püsiliinide jaeteenuste järele, sest see võimaldab osutada jaepüsiliini teenuseid kuni kliendini. Magistraalsegmenti püsiliin juurdepääsu võrgu osa endas aga ei hõlma ja seega ei saa ilma täiendavate teenusteta (näiteks vaskpaari rendita) osutada lõppkliendile püsiliiniteenust või teisi teenuseid.

Samas on nõudlus magistraalsegmenti teenuste järele rohkem suunatud väiksemate sideettevõtjate nõudmiste rahuldamiseks - st kui magistraalsegmenti teenuseid kasutavad teenuseosutajad kelle ülekandevõrk ei ole veel küllaldaselt välja arendatud ja teise ettevõtja infrastruktuuri ehk magistraalsegmenti püsiliin kasutades soovitakse eraldiseisvaid võrgu osasid omavahel ühtseks võrguks ühendada.

Seega saab püsiliinide magistraal- ja püsiliinide lõppsegmenti teenused lugeda üksikeist toetavateks teenusteks, mitte asendusteenusteks ning nad kuuluvad nõudluse poolest erinevatele turgudele.

Pakkumisepoolne asendatavus

Pakkumisepoolse asendatavuse seisukohast, vastuseks hüpoteetilise monopolisti poolt pakutavale püsiliinide magistraal- või lõppsegmenti teenuste väikesele (5-10%-lisele) püsiva iseloomuga hinnatõusule, ei hakkaks püsiliinide magistraal- või püsiliinide lõppsegmenti teenuse pakkuja tõenäoliselt välja ehitama uut infrastruktuuri või selle osa (juurdepääsu võrku) ainult püsiliiniteenuste osutamiseks, kuna see nõuab liiga suuri investeeringuid.

Põhjuseks on nii juurdepääsuvõrgu kui ülekandevõrgu uues asukohas loomise kõrged kulud (ka ajakulu), mis tõstavad omakorda teenuse hinda. Konkurentsiamet leiab, et uue juurdepääsuvõrgu või ülekandevõrgu kiire väljaehitamine ja selle vahendusel püsiliinide hulgemüügiturgudele sisenemine ei ole tõenäoline.

Seega ei ole püsiliinide magistraalsegmenti või lõppsegmenti teenused omavahel pakkumisepoolselt asendatavad.

3.3.2.3. Teenuse asendatavuse analüüsi järelendus

Konkurentsiamet on seisukohal, et püsiliinide magistraalsegmentide ja lõppsegmentide turgude puhul on tegemist kahe erineva püsiliinide hulgituruga. Nii nõudluse- kui ka pakkumisepoolse asendatavuse seisukohast ei asenda püsiliinide magistraal- ja püsiliinide lõppsegmentide teenused teineteist, vaid tegemist on teineteist täiendavate toodetega.

Püsiliinide magistraal- ja püsiliinide lõppsegmentide turud sisaldavad ainult selliseid püsiliine, mida osutatakse teistele sideettevõtjatele, kes kasutavad neid teenuseid jaeteenuste osutamiseks lõppkasutajatele. Püsiliinid võimaldavad nn „punkt-punkt“ ühendust sümmeetrilise andmeedastuskiirusega andmete edastamiseks kahe sidevõrgu punkti vahel, millega ei kaasne kliendi poolt kontrollitavat marsruutimist.

Püsiliinide magistraalsegmentide turu koosseisu kuuluvad:

- magistraalsegmentide püsiliinid, mis hõlmavad sidevõrgu ülekandevõrgu osa („sõlm-sõlm“ ühendus) ja mida osutatakse teistele elektroonilise side ettevõtjatele.

Püsiliinide lõppsegmentide turu koosseisu kuuluvad:

- lõppsegmentide püsiliinid, mis hõlmavad sidevõrgu juurdepääsuvõrgu osa („klient-sõlm“ või erand juhul „klient-sõlm- juurdepääsupunkt“ ühendus) ja mida osutatakse teistele elektroonilise side ettevõtjatele.

3.3.3. Püsiliiniteenuste turgude geograafiline käibimisala

Ühtse geograafilise käibimisala kriteeriumiks on sarnased või piisavalt homogeenised konkurentsitingimused, mis erinevad märkimisväärselt teiste piirkondade konkurentsitingimustest ning mida hinnatakse nõudluse- ja pakkumisepoolse asendatavuse põhimõtetest lähtudes. Turgude geograafilist ulatust (nagu selgitatud otsuse punktis 3.1.4.) on võimalik hinnata ettevõtjate sidevõrkude katvusala järgi ning õigusnormide või regulatiivsete vahendite olemasolu korral nende nõuetest lähtuvalt.

Konkurentsiamet leiab, et püsiliinide hulгимүүgiturud on üleriigilise ulatusega. Põhjuseks asjaolu, et püsiliinide hulgiturgude koosseisu kuuluvate hulgiteenuste osutamiseks vajalikku infrastruktuuri omavad ettevõtjad pakuvad oma teenuseid üleriigiliselt samadel tingimustel.

Kuna kõnealuste püsiliiniteenuste osutamise tingimused on üle-eestiliselt homogeenised ning nõudlus asjakohaste teenuste järele ei erine märkimisväärselt piirkondade vahel, võib konkurentsitingimused Eesti territooriumil lugeda homogeenseteks.

Lähtudes ülaltoodud kriteeriumitest ning vastavalt ESS § 43 lõikele 2 piiritleb Konkurentsiamet püsiliiniteenuste hulgituru geograafilise käibimisalana kogu Eesti Vabariigi territooriumi.

3.4. Piiritlemise järeldus: püsiliinide magistraal- ja lõppsegmentide turud

Kooskõlas ESS § 43 ning võttes arvesse toote- ja teenuseturgude soovitusi ning turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõu hindamise suuniseid, piiritleb Konkurentsiamet asjakohase turu kooskõlas toote- ja teenuseturgude soovitusel lisa punktiga 6.

Piiritletud turgudel läbiviidud analüüsi tulemusena loeb Konkurentsiamet püsiliinide lõppsegmentide turu koosseisu kuuluvaks järgmised hulgiteenused:

- püsiliinide lõppsegmentide vahendusel osutatavad teenused, mis hõlmava sidevõrgu juurdepääsuvõrgu osa („klient-sõlm“ või erand juhul „klient-sõlm-juurdepääsupunkt“ ühendus) ja mida osutatakse teistele elektroonilise side ettevõtjatele;

püsiliinide magistraalsegmentide turu koosseisu kuuluvaks järgmised hulgiteenused:

- püsiliinide magistraalsegmentide vahendusel osutatavad teenused, mis hõlmavad sidevõrgu ülekandevõrgu osa („sõlm-sõlm“ ühendus) ja mida osutatakse teistele elektroonilise side ettevõtjatele.

Vastavalt otsuse punktis 3.3.3. toodule, on püsiliinide magistraal- ja püsiliini lõppsegmentide turu geograafiline käibimisala üleriigiline.

3.5. Turuosalised

2010. aasta jaanuaris saatis Konkurentsiamet sideettevõtjatele küsimustikud turuanalüüside läbiviimiseks vajalike andmete saamiseks - eesmärgiks oli saada sideettevõtjatelt motiveeritud mahus võimalikult laiapõhjalist teavet, võimaldamaks turgude piiritlemist ja analüüsimist võtta arvesse kõiki olulisi aspekte. Küsimustikud hõlmasid püsiliinide magistraal- ja lõppsegmentide turge. Eelnevalt konsulteeris Konkurentsiamet sideettevõtjatega, kelle esitatud seisukohad küsimustike sisu osas võeti põhjendatud ulatuses arvesse.

Vastavalt turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõu hindamise suuniste punktile 74 tuleb ettevõtjaid, kes teenuse väikese, kuid märkimisväärse ja püsiva hinnatõusu korral võivad nn keskpikas perspektiivis otsustada turule siseneda, kohelda potentsiaalsete turuosalistena isegi sel juhul, kui nad hetkel asjakohast teenust ei osuta. Kuna sisenemistõkked püsiliinide

hulgiturule on kõrged (vt otsuse punkte 4.2. ja 5.3.4. koos alapunktidega), saab potentsiaalsete turuosalistena kohelda vaid niisuguseid sideettevõtjaid, kellel on olemas vastav infrastruktuur ning teatav tehniline valmisolek püsiliinide hulgiturul teenuste osutamiseks. Võttes arvesse eeltoodut, ei ole infrastruktuuri- ja tehnilise valmisoleku puudumise tõttu lähema kolme aasta perspektiivis võimalik püsiliinide hulgiturule siseneda.

Ettevõtjaid, kes omasid 2009. aasta lõpu seisuga püsiliine ning kellel oli olemas tehniline valmisolek püsiliinide hulgiturul teenuste osutamiseks, oli kuus:

- EVR Infra AS (edaspidi *EVR*);
- Elion Ettevõtte AS (edaspidi *Elion*);
- Elisa Eesti AS (edaspidi *Elisa*);
- Televõrgu AS (edaspidi *Televõrgu*);
- T-Telefon OÜ (edaspidi *T-Telefon*);
- ProGroup Holding OÜ (edaspidi *ProGroup Holding*).

Tulenevalt valmisolekust osutada püsiliinide lõppsegmentide turu koosseisus olevaid teenuseid või lähtudes reaalsest nimetatud teenuse osutamisest, kaasas Konkurentsiamet püsiliinide lõppsegmentide turu koosseisu neli sideettevõtjat:

- EVR;
- Elion;
- Elisa;
- ProGroup Holding.

Tulenevalt valmisolekust osutada püsiliinide magistraalsegmentide turu koosseisus olevaid teenuseid või lähtudes reaalsest nimetatud teenuse osutamisest, kaasas Konkurentsiamet püsiliinide magistraalsegmentide turu koosseisu kuus sideettevõtjat:

- EVR;
- Elion;
- Elisa;
- Televõrgu;
- T-Telefon;
- ProGroup Holding.

Alljärgnevalt hinnatakse püsiliinide magistraalsegmentide turu konkurentsiolukorda kolme kriteeriumi testi alusel.

4. KOLME KRITEERIUMI TESTI RAKENDAMINE PÜSILIINIDE MAGISTRAALSEGMENTIDE HULGITURUL

4.1. Kolme kriteeriumi testi rakendamise alused

2007. aasta toote- ja teenuseturgude soovituse punkt 17 kohaselt tuleb soovituse lisas loetlemata jäetud turgude reguleerimisel eelnevalt analüüsida, kas asjaomane turg vastab alltoodud kolmele kriteeriumile:

- Kõrgete ja alaliste sisenemistõkete olemasolu, mis võivad olla oma olemuselt nii struktuursed, õiguslikud või regulatiivsed;
- Turustruktuur, mis ei võimalda tõhusa konkurentsi saavutamist teatava aja jooksul. Selle kriteeriumi rakendamine hõlmab konkurentsiolukorra uurimist turutõkete turul;
- Konkurentsiõiguse kohaldamine ei ole piisav konkurentsi tekitamiseks vaadeldaval turul.

Valdkonnaspetsiifiliseks reguleerimiseks peavad olema täidetud kõik kriteeriumid kumulatiivselt, st mis tahes kriteeriumile mittevastavus tähendab, et turgu ei tule enam reguleerida¹⁹.

Püsiliinide magistraalsegmentide hulgiturul on Sideameti 31. august 2007. a otsusega nr J.1-45/07/14 tunnistatud märkimisväärse turujõuga ettevõtjaks Elion. Kuna nimetatud turg on aga 2007. aasta toote- ja teenuseturgude soovitusel eemaldatud, peab enne edasist turuanalüüsi rakendama kolme kriteeriumi testi.

Juhul, kui üks kriteeriumitest ei ole täidetud, ei ole põhjendatud ka regulatsiooni jätkamine püsiliinide magistraalsegmentide hulgiturul ning edasist turuanalüüsi läbi ei viida (nt kui analüüsi käigus tuvastatakse, et puuduvad kõrged ja alalised sisenemistõkked, puudub ka vajadus analüüsida järgnevate kriteeriumide täitmist ning teostada edasist turuanalüüsi).

Juhul, kui turg vastab kolmele eelpool toodud kriteeriumile, jätkatakse turuanalüüsiga, tuvastamaks, kas antud turul eksisteerib märkimisväärse turujõuga ettevõtja.

4.2. Kõrgete ja alaliste sisenemistõkete olemasolu

Vastavalt turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõu hindamise suuniste punktile 80 on turul domineerimise tuvastamiseks oluline hinnata turule sisenemise lihtsust. Ettevõtja võime turul domineerida sõltub uute turuosaliste turule sisenemise võimalusest: kui turul puuduvad sisenemistõkked, on ettevõtja võimalused turul konkurente eirates tegutseda piiratud isegi juhul, kui ta omab kõnealusel turul suurt turuosa.

Sisenemistõkked võivad esineda eri vormis ning ilmnedagi väga erinevatel põhjustel. Olemuselt võivad turule sisenemise piirangud olla struktuursed või regulatiivsed.

4.2.1. Regulatiivsed sisenemistõkked

Regulatiivsed tõkked tähendavad, et teatud territooriumil kehtivad regulatiivsed meetmed piiravad teenuseosutajate tegutsemisvabadust või takistavad üldse võimalust tegutseda (turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõu hindamise suuniste punkt 80). Näiteks võib potentsiaalsete turuosaliste arv olla piiratud seeläbi, et väljastatakse vaid teatud hulk teatud teenuse osutamist võimaldavaid litsentse.

Püsiliinide magistraalsegmentide turule sisenemisel võivad teatud juhtudel olla regulatiivseteks tõketeks infrastruktuuri ehitust reguleerivad õigusaktid, mis piiravad ülekandvõrgu rajamist. Näiteks tiheasustusalal võib kohalik omavalitsus keelata dubleerivate kaablianalüüsatsioonide rajamist. Samas kehtivad samasugused tingimused kõigile sideettevõtjatele.

Konkurentsiamet leiab, et niisugused piirangud ei kujuta püsiliinide magistraalsegmentide turul endast sedavõrd kõrgeid regulatiivseid sisenemistõkkeid, et need arvestataval määral takistaksid piiritletud turule sisenemist tervikuna.

¹⁹ Vt 2007. aasta toote- ja teenuseturgude soovitusel punkt 14.

4.2.2. Struktuursed sisenemistõkked

Euroopa Regulaatorite Ühendus (edaspidi *ERG*) dokumendis²⁰ ning turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõu hindamise suunistes on loetletud erinevaid indikaatoreid struktuursete sisenemistõkete hindamiseks. Konkurentsiameti hinnangul on püsiliinide magistraalsegmentide turul vajalik hinnata järgmiseid indikaatoreid:

- Kontroll raskesti dubleeritava infrastruktuuri üle;
- Suured pöördumatud kulud;
- Mastaabisääst.

Kontroll raskesti dubleeritava infrastruktuuri üle

Eesti suuremad püsiliini magistraalsegmenti hulgiteenuse osutajad omavad sidevõrgu infrastruktuuri, mille vahendusel osutatakse püsiliiniteenuseid teistele sideettevõtjatele.

Seega tuleb vaadelda analüüsi kaasatud ettevõtjate sidevõrgu infrastruktuuri tehnilist valmisolekut püsiliiniteenuse osutamiseks.

Analüüsi kaasatud ettevõtjate väljaehitatud ülekandevõrgu kogupikkus moodustab 20 602 km, sellest omab Elion ...*%, Televõrgu ...*% ja ...*% Ülejäänud kolme ettevõtja ülekandevõrgu maht jääb alla ...*% (vt tabel 4 allpool).

Püsiliiniteenuse osutaja	Ülekandevõrk
Elion	...*%
Televõrgu	...*%
EVR	...*%
Elisa	...*%
ProGroup Holding	...*%
T-Telefon	...*%
KOKKU	100%

Tabel 4. Turule kaasatud ettevõtjate ülekandevõrgu jaotus 2009. aasta seisuga.

Analüüsitavaatest ettevõtjatest omab suurima katvusala ülekandevõrku Elion, mis katab suuremat osa Eesti territooriumist. Suhteliselt laialdast ülekandevõrku omavad ka Televõrgu ja EVR, kuid nende ettevõtjate ülekandevõrgud on välja ehitatud paralleelselt vastavalt Eesti Energia AS kõrgepinge-infrastruktuurile ja EVR raudtee infrastruktuurile. Ülejäänud kolme ettevõtja sidevõrgud on väga piiratud ulatusega, piirdudes mõne linna või vallaga.

Eeltoodu põhjal on ülekandevõrgu osas püsiliiniteenuse soovijatel võimalik valida kahe kuni kolme teenusepakkuja vahel ning vaatamata sellele, et Elioni infrastruktuur on kõige ulatuslikum, on ka Televõrgul ja EVR-il olemas ülekandevõrk, millega on võimalik ühendada erinevaid lokaalseid piirkondi üle Eesti ja osutada püsiliiniteenuseid.

Suured pöördumatud kulud

Üheks võimalikuks turule sisenemise tõkkeks on suuremahulised pöördumatud kulud. See tähendab, et vastaval turul peab teenuse osutamiseks tegema suuremahulisi investeeringuid, mis on peamiselt seotud sidevõrgu rajamisega. Selliste suuremahuliste investeeringute tegemine eeldab piisavat juurdepääsu finantsvahenditele.

²⁰ *ERG (08) 21 Report on Guidance on the application of the three criteria test.* Kättesaadav: http://www.erg.eu.int/doc/publications/erg_08_21_erg_rep_3crit_test_final_080604.pdf.

Piiritletud turul saab püsiliinidele juurdepääsu osutada eelkõige vastavaid püsiliine omav ettevõtja. Püsiliinide rentimine teiselt sideettevõtjalt ja nende omakorda teisele sideettevõtjale hulgiteenusena edasi rentimine ei ole majanduslikult tasuv väga marginaalse kasumi teenimise võimaluse tõttu. Püsiliinidele juurdepääsu turul teenuseid osutavate sideettevõtjate poolt tehtud investeeringute mahud on kajastatud otsuse punktis 5.3.2.2. tabelis 10.

Kuna püsiliinide rajamine nõuab suuri investeeringuid, eksisteerivad püsiliinide magistraalsegmentide turul suuremahuliste pöördumatud kulude tõttu kõrge sisenemistõkkes.

Mastaabisääst

Mastaabisääst on ühiku tootmiskulu alanemine toodangumahtu suurenemise tagajärjel.

Ettevõtjale, kes siseneb asjakohasele turule, pakkudes teenuseid oma sidevõrgu baasil, võib mastaabisääst olla oluliseks sisenemistõkkeks, kuna suuremahulisest teenuse osutamisest saadav kulude kokkuhoid annab konkurentsieelise turul juba tegutsevatele suure turuosaga ettevõtjatele.

Turuanalüüsi kaasatud sideettevõtjatest omab Televõrgu kõige rohkem püsiliini magistraalsegmente (vt tabel 6 allpool). Teiste sideettevõtjate (kaasa arvatud Elion) püsiliini magistraalsegmentide arv on oluliselt väiksem. Seega on ka Televõrgu poolt saavutatav mastaabisääst püsiliini magistraalsegmentide turul suurim.

Kokkuvõte

Eeltoodu põhjal leiab Konkurentsiamet, et püsiliinide magistraalsegmentide hulgiturul esinevad kõrge ja alalised sisenemistõkkes. Sellele viitavad Elioni kontroll (...*% ülekandevõrkude kogupikkusest) raskesti dubleeritava infrastruktuuri üle ning suuremahulised pöördumatud kulud püsiliini magistraalsegmentide teenuse osutamist võimaldava sidevõrgu rajamiseks. Seega vastab vaadeldav turg esimene kriteeriumi tingimustele (kõrgete ja alaliste sisenemistõkete olemasolu, mis võivad olla oma olemuselt nii struktuursed, õiguslikud või regulatiivsed).

4.3. Turustruktuur, mis ei võimalda tõhusa konkurentsi saavutamist ettenähtud ajavahemiku jooksul

ERG toob välja²¹ mitmeid indikaatoreid, mille põhjal hinnata, kas turg liigub tõhusa konkurentsi poole. Antud turul on Konkurentsiameti hinnangul põhjendatud kasutada peamise indikaatorina turuosade jaotust püsiliinide arvu, -mahtude ja -tulude poolest.

Sideettevõtjatest, kes osutavad püsiliinide magistraalsegmentide teenuseid, omas 2009. aastal nimetatud teenusena osutatava püsiliinide kogumahu alusel ...*% osakaalu Elion (samal viimase 5 viimase aastaga ...*% võrra). Teistest püsiliinide magistraalsegmentide teenuse osutajatest omas ...* turuosa (...*%) Televõrgu, kelle turuosa on viimase 5 aastaga püsiliinide magistraalsegmentide turul ...*% võrra.

Ülejäänud nimetatud turul tegutsevate teenuseosutajate osakaal püsiliinide magistraalsegmentide teenuse osutamise kogumahust moodustas 2009. aastal kokku ...*% (mis on viie viimase aastaga ...*% võrra). Mahtude jaotusest (vt tabel 5 allpool) nähtub, et Televõrgu on suutnud oma turuosa oluliselt kasvatada ning seda mitte teiste sideettevõtjate klientide ülemineku teel, vaid pigem uusi kliente juurde võites. Eeltoodu viitab Televõrgu

---

²¹ ERG (08) 21 Report on Guidance on the application of the three criteria test.

võimele konkureerida kõige suuremat turuosa omava sideettevõtja Elioniga ning viitab olulisele konkurentsiolukorra paranemisele viimaste aastate jooksul.

Ettevõtja	2004	2006	2008	2009
Elion	... *%	... *%	... *%	... *%
Televõrgu	... *%	... *%	... *%	... *%
Elisa	... *%	... *%	... *%	... *%
EVR	... *%	... *%	... *%	... *%
ProGroup Holding	... *%	... *%	... *%	... *%
T-Telefon	-	... *%	... *%	... *%
KOKKU	100%	100%	100%	100%

Tabel 5. Püsiliinide magistraalsegmeni teenuste mahtude jaotus ettevõtjate vahel.

Teiseks indikaatoriks konkurentsiolukorra kohta antud turul on turuosade jaotus püsiliini magistraalsegmeni liinide arvu alusel.

Ettevõtja	2007	2008	2009
EVR	... *%	... *%	... *%
Elion	... *%	... *%	... *%
Elisa	... *%	... *%	... *%
Televõrgu	... *%	... *%	... *%
T-Telefon	... *%	... *%	... *%
ProGroup Holding	... *%	... *%	... *%
KOKKU	100%	100%	100%

Tabel 6. Püsiliinide magistraalsegmeni liinide arvu jaotus ettevõtjate vahel.

Ülaltoodud tabelist 6 nähtub, et Televõrgu turuosa on püsiliinide arvu alusel ...*% ning et Televõrgu on suutnud oma turuosa hüppeliselt ...*, mis viitab konkurentsi toimimisele antud turul. Elioni, kui antud turul märkimisväärse turujõuga ettevõtja turuosa on seejuures kolme aastaga ...*%. Teiste ettevõtjate turuosad moodustasid 2009. aastal kokku ligi ...*% ning võrreldes 2007. aastaga on see kahanenud ...*% võrra.

Kolmandaks indikaatoriks konkurentsiolukorra hindamiseks on püsiliinide magistraalsegmeni liinide müümisest saadud tulude jaotus ettevõtjate vahel.

Ettevõtja	2007	2008	2009
EVR	... *%	... *%	... *%
Elion	... *%	... *%	... *%
Elisa	... *%	... *%	... *%
Televõrgu	... *%	... *%	... *%
T-Telefon	... *%	... *%	... *%
ProGroup Holding	... *%	... *%	... *%
KOKKU	100%	100%	100%

Tabel 7. Püsiliinide magistraalsegmeni liinide müügitulu jaotus ettevõtjate vahel.

Ka tulude jaotusest ettevõtjate vahel (vt tabel 7 ülalpool) selgub, et Televõrgu müügitulu on ...* ja ...* Elioni oma – nt aastal 2009 vastavalt ...*% ja ...*% Kolme aasta jooksul on Elioni turuosa ...*% võrra ning Televõrgu turuosa ...*% võrra.

4.4. Püsiliinide magistraalsegmentide turul valdkonnaspetsiifilise regulatsiooni kohaldamata jätmine

Ülaltoodu põhjal viitavad kõik indikaatorid sellele, et püsiliini magistraalsegmentide turg on kolme viimase aastaga liikunud konkurentsi poole – kahe testi käigus hinnatud indikaatori lõikes on alternatiivse operaatori Televõrgu turuosa Elioni omast isegi suurem.

Eeltoodut arvesse võttes on Konkurentsiamet seisukohal, et vaatamata sisenemistõketele on püsiliini magistraalsegmentide hulgiturul konkurentsiolukord selgelt paranenud ning et kolme kriteeriumi testi teine kriteerium (sisenemistõkete ületamise aeg ei võimalda tõhusa konkurentsi saavutamist teatava aja jooksul) ei ole täidetud. Kuna aga kolme kriteeriumi testi teine kriteerium ei ole täidetud, ei ole enam vajalik hinnata kolmandat kriteeriumit (kas konkurentsiseadus ei ole piisav konkurentsi tekitamiseks püsiliinide magistraalsegmentide hulgiturul) - valdkonnaspetsiifilise regulatsiooniga jätkamiseks püsiliinide magistraalsegmentide turul peavad olema täidetud kõik kolm kriteeriumid.

Võttes arvesse eeltoodut, leiab Konkurentsiamet, et püsiliinide magistraalsegmentide hulgiturul ei ole valdkonnaspetsiifilise regulatsiooniga jätkamine- ning märkimisväärse turujõuga ettevõtja määramine põhjendatud.

Alljärgnevalt viib Konkurentsiamet läbi turuanalüüsi püsiliinide lõppsegmentide turul.

5. TURUANALÜÜS PÜSILIINIDE LÕPPSEGMENTIDE TURUL

5.1. Turuanalüüsi üldised põhimõtted

Kooskõlas ESS § 44 ning raamdirektiivi artikliga 16 viib Konkurentsiamet sideturu piiritlemise järel läbi konkurentsiolukorra analüüsi, eesmärgiga teha kindlaks, kas vastaval turul toimib konkurents. Kui turuanalüüsist ilmneb, et sideteenuse turul konkurents toimib, koostab Konkurentsiamet otsuse eelnõu märkimisväärse turujõuga ettevõtja määramata jätmise kohta.

Konkurentsiamet määrab kindlaks ühe või mitu märkimisväärse turujõuga ettevõtjat, kui turuanalüüsi käigus on tuvastatud, et vastaval sideteenuse turul ei toimi konkurents ja ettevõtja vastab märkimisväärse turujõuga ettevõtja tunnustele: st ettevõtja eraldi või ühiselt koos teiste ettevõtjatega omab märkimisväärset turujõudu ehk positsiooni, mis võimaldab tal (või neil ühiselt) sellel turul tegutseda arvestataval määral sõltumatult konkurentidest, lepingupartneritest ja lõppkasutajatest.

Kooskõlas ESS § 45 lõikega 2 võib Konkurentsiamet jätta sama paragrahvi lõikes 2 sätestatud tunnustele vastava ettevõtja konkreetsel teenuseturul märkimisväärse turujõuga ettevõtjaks tunnustamata, kui vastava teenuse turg on uus ja arenev turg ning kohustuste kehtestamine sellel turul võib pikemas perspektiivis piirata turu arengut ning välistada märkimisväärse turujõuga ettevõtja tunnustele vastava ettevõtja motivatsiooni vastava turu edasiarendamiseks.

Märkimisväärse turujõuga ettevõtja kindlaksmääramine *ex ante* kooskõlas raamdirektiivi artikliga 14, ehkki see toimub EL konkurentsioiguse põhimõtete alusel ja kooskõlas Euroopa Kohtu konkurentsialase kohtupraktikaga, rajaneb teistele eeldustele kui need, mida kohaldab konkurentsiasutus oletatava turgu valitseva seisundi kuritarvituse kindlakstegemisel *ex post*. Kuivõrd *ex post* analüüs on suunatud juba toimepandud rikkumiste tuvastamisele, sellal kui *ex*

ante valdkonnaspetsiifiline regulatsioon on preventiivne ning suunatud konkurentsi tagamisele ja edendamisele sideturul ning rikkumiste ärahoidmisele²².

Samuti ei tähenda ettevõtja tunnistamine märkimisväärse turujõuga ettevõtjaks sideturul *ex ante* regulatsiooni mõistes automaatselt, nagu oleks konkreetne ettevõtja ka turgu valitsev ettevõtja ühenduse asutamislepingu artikli 82 või konkurentsiseaduse²³ tähenduses, ning ettevõtja märkimisväärse turujõuga ettevõtjaks tunnistamise puhul ei oma tähendust, kas ettevõtja on kuritarvitanud turgu valitsevat seisundit artikli 82 või konkurentsiseaduse tähenduses. Märkimisväärse turujõu kindlakstegemine omab tähendust üksnes sellest aspektist, kas ettevõtjal on hetkel ja lähemas perspektiivis piiritletud sideturul piisavalt turujõudu, et tegutseda märkimisväärsel määral sõltumatult konkurentidest, lepingupartneritest ja lõpuks ka lõppkasutajatest raamdirektiivi artikli 14 ning ESS § 45 lõike 2 tähenduses. Valdkonnaspetsiifiliste *ex ante* kohustuste kehtestamine ettevõtjatele kannab raamdirektiiviga seatud eesmärgi, et konkreetset sideturul märkimisväärse turujõuga ettevõtjaks tunnistatud sideettevõtja ei saaks oma turujõudu sellel turul kasutada konkurentsi piiramiseks või moonutamiseks või kanda oma turujõudu üle seotud turgudele²⁴.

Vastavalt ESS § 44 lõikele 3 teostab Konkurentsiamet turuanalüüsi kooskõlas EL konkurentsioiguse põhimõtetega ning Euroopa Komisjoni turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõu hindamise suunistega.

Konkurentsioiguse põhimõtetest tulenevalt tuleb selleks, et tuvastada, kas asjakohasel turul toimib efektiivne konkurents või mitte, turu konkurentsitaset hinnata mitme kriteeriumi alusel. Konkurentsioiguse hindamiseks ja ettevõtja turgu valitseva seisundi kindlakstegemiseks (mis on aluseks märkimisväärse turujõuga ettevõtjaks tunnistamisele) asjakohasel turul kasutatakse kooskõlas Euroopa Komisjoni ja Euroopa Kohtu otsustuspraktikaga mitmesuguseid näitajaid. Peamised neist on ettevõtja turuosa, sisenemistõkete olemasolu turul, ettevõtja suurus, kontroll raskesti dubleeritava infrastruktuuri üle jne (turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõu hindamise suuniste punkt 78).

Nõuetekohase turuanalüüsi läbiviimiseks püsiliinide lõppsegmentide turul kogus Konkurentsiamet otsuse punktis 3.5. toodud teenuseosutajatelt andmeid nimetatud turul asjakohaste teenuste osutamise mahtude-, hindade-, tulude- ning teenuse osutamiseks kasutatava infrastruktuuri kohta. Lisaks küsimustike vahendusel kogutud teabele kasutab Konkurentsiamet ettevõtjate poolt äriregistrile esitatud teavet ja Konkurentsiametile sideturude kvartaalse aruandluse raames esitatud teavet.

5.2. Püsiliinide turu ülevaade

Otsuse punkti 3.3.1. (vt ka punkt 3.4.) kohaselt tarbitakse püsiliinide lõppsegmentide turul teenuseid, et pakkuda telekommunikatsiooniteenuse kasutajale püsiliiniteenuse kättesaadavust püsiliinide lõppsegmentide vahendusel, mis hõlmavad sidevõrgu juurdepääsuvõrgu osa („klient-sõlm“ või „klient-sõlm-juurdepääsupunkt“ ühendus) ja mida osutatakse teistele elektroonilise side ettevõtjatele telekommunikatsiooniteenuse osutamise otstarbeks.

Alates 2001. aastal turu konkurentsile avanemisest on püsiliiniteenuse osutamise maht nii jaemüügi- kui ka hulгимüügi tasandil vähenenud - põhjuseks püsiliiniteenuste mahu üldist langust mõjutav, kiiresti kasvav ja konkurentsile rohkem avatud lairibateenuse jaeturg.

Turul tegutsevatest ettevõtjatest võib suurimaks lugeda Elioni.

²² Turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõu hindamise suuniste punktid 70, 26 ja 27.

²³ RT I 2001, 56, 332; 2007, 13, 69.

²⁴ Turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõu hindamise suuniste punktid 16, 30 ja 31.

Suurima raudteede infrastruktuuri omanikuna Eestis osutas püsiliiniteenust ka AS Eesti Raudtee (edaspidi *Eesti Raudtee*). Kuna tegemist oli raudtee infrastruktuuri baasil osutatava püsiliiniteenusega, ei ole Eesti Raudtee püsiliiniteenuse sidevõrk rajatud efektiivse operaatori sidevõrgu paiknemise põhimõtteid arvestades.

Äriregistri andmetel (vastavalt 14.11.2008 jagunemisotsusele) jagunes Eesti Raudtee kaheks äriühinguks: AS EVR Infra ja AS EVR Cargo. Varade üleandmisel jäid püsiliinid AS EVR Infra varade hulka.

Turuanalüüsi käigus kogutud andmete põhjal osutavad oma võrgu vahendusel püsiliiniteenuseid veel Televõrgu, Elisa, ProGroup Holding, Eleks ja T-Telefon. Neist ettevõtetest osutavad püsiliinide lõppsegmenti turul teenuseid 4 ettevõtjat: EVR, Elisa, ProGroup Holding ning Elion (vt ka otsuse punkt 3.5.).

Eelnevalt on Sideamet püsiliinide magistraalsegmentide ja püsiliinide lõppsegmentide hulgiturul turuanalüüsi läbi viinud 2007. aastal (Sideameti 31. august 2007. aasta otsus nr J.1-45/07/14). Otsuses piiritles Sideamet püsiliinide miinimumkogumisse kuuluvate teenuste turu, püsiliinide lõppsegmentide- ning püsiliinide magistraalsegmentide turu. Piiritletud turgudel tuvastas Sideamet konkurentsiolukorra analüüsi tulemusena, et püsiliinide miinimumkogumisse kuuluvate teenuste turul toimib konkurents; püsiliinide magistraalsegmentide- ning püsiliinide lõppsegmentide turul konkurents ei toiminud.

Sideamet kehtestas püsiliinide lõppsegmentide- ja püsiliinide magistraalsegmentide turul konkurentsiprobleemide lahendamiseks märkimisväärse turujõuga ettevõtjale Elion järgmised kohustused:

- juurdepääsuga seotud kohustused;
- mittediskrimineerimise kohustus;
- läbipaistvuskohustused;
- kuluarvestuse lahususe, hinnakontrolli ja kuluarvestuse kohustused.

5.3. Turujõu hindamine

5.3.1. Turujõu hindamise kriteeriumid

Konkurentsitaseme kindlakstegemiseks hinnatakse püsiliinide turgude (nii jae- kui ka hulgimüügiturgude) konkurentsiolukorda järgmiste kriteeriumite alusel:

- ettevõtjate turuosad;
- infrastruktuurist tulenevad eelised;
- sisenemistõkked.

Eestis on püsiliiniteenuste turg elektroonilise side turgudest mahu poolest üks väiksemaid. Teenus on muutunud peamiselt suurettevõtjate ja teiste elektroonilise sideteenust osutavate ettevõtjate poolt tarbitavaks nn nišiteenuseks.

Kuna käsitletavat turud on oma olemuselt piisavalt sarnased, on loetletud kriteeriumide rakendamine sobiv kõigi kolme püsiliiniteenuse turu puhul.

5.3.2. Sidevõrgu infrastruktuur

5.3.2.1. Sidevõrgu infrastruktuur

Infrastruktuuri olemasolu ja ulatus omavad olulist tähtsust hulgi- ja jaetasemel püsiliiniteenuste osutamisel. Laialdase infrastruktuuri omamine annab ettevõtjale olulise eelise püsiliiniteenuse osutamisel lõppkasutajatele ja/või teistele sideettevõtjatele võrreldes ettevõtjatega, kellel vastav võrguinfrastruktuur puudub. Kuna püsiliiniteenuse osutamine sõltub otseselt sidevõrgu infrastruktuuri olemasolust, siis on lokaalset sidevõrgu infrastruktuuri omavatel ettevõtjatel võimalik osutada püsiliiniteenuseid lõppkasutajatele ja teistele teenuseosutajatele ainult piiratud ulatuses. Sidevõrgu infrastruktuuri mitteomavatel ettevõtjatel ei ole võimalik osutada püsiliiniteenust hulgitasemel; püsiliiniteenuseid lõppkasutajatele saab osutada ainult teiselt sidevõrgu operaatorilt hulgimüügitasemel püsiliiniteenuse ostmisel.

Eesti suuremad hulgi- ja jaemüügitaseme püsiliiniteenuse osutajad omavad sidevõrgu infrastruktuuri, mille vahendusel püsiliiniteenuseid osutatakse teistele sideettevõtjatele ja lõppkasutajatele.

Seega tuleb analüüsida sideettevõtjate sidevõrgu infrastruktuuri tehnilist valmisolekut püsiliiniteenuse osutamiseks.

Elektroonilise side teenuste osutamiseks kasutatav infrastruktuur jaguneb peamiselt kaheks osaks: ülekandevõrk ja juurdepääsuvõrk.

Analüüsi kaasatud sideettevõtjate väljaehitatud ülekandevõrgu maht moodustab 17 771 km, sellest omab Elion ...*%, EVR ...*% ProGroup Holding ...*% ja Elisa maht jääb ...*% (vt tabel 8 allpool).

Püsiliiniteenuse osutaja	Ülekandevõrk
Elion	...*%
EVR	...*%
ProGroup Holding	...*%
Elisa	...*%
KOKKU	100%

Tabel 8. Sideettevõtjate sidevõrkude mahtude võrdlus lähtudes ettevõtja ülekandevõrgu ulatusest (km) (2009. a lõpu seisuga).

Analüüsitavaatest ettevõtjatest omab suurima katvusala ülekandevõrku Elion, kellele kuuluv ülekandevõrk katab suuremat osa Eesti territooriumist. Suhteliselt laialdast ülekandevõrku omab ka EVR, kuid tema ülekandevõrk on välja ehitatud paralleelselt raudtee infrastruktuuriga. Ülejäänud kahe sideettevõtja sidevõrgud on lokaalsed, piirdudes mõne linna või vallaga.

Lisaks ülekandevõrgule omab hulgitasemel püsiliiniteenuse osutamisel olulist tähendust juurdepääsuvõrgu infrastruktuur, mis võimaldab osutada püsiliiniteenuseid teistele sideettevõtjatele.

2009. aasta lõpu seisuga olid analüüsi kaasatud sideettevõtjad Eestis välja ehitanud kokku üle 619 539 vaskpaar- või valguskaabel-kliendiliini: nendest 402 855 on aktiivsed kliendiliinid, mida kasutatakse erinevate sideteenuste osutamiseks. Väljaehitatud ja aktiivsete vaskpaar- ja/või valguskaabel-kliendiliinidest kuulub Elionile mõlemaid ...*% ning Elisale ...*% ja ...*% (vt tabel 9 allpool). Ülejäänud analüüsi kaasatud kahe operaatori väljaehitatud

kliendiliinide arv moodustab kokku ...*% ja aktiivsete kliendiliinide arv kokku moodustab ...*% kogumahust.

Püsiliiniteenuse osutaja	Väljaehitatud kliendiliinide arv 2009. a lõpu seisuga (%)	Aktiivsete kliendiliinide arv 2009. a lõpu seisuga (%)
Elion	...*%	...*%
Elisa	...*%	...*%
ProGroup Holding	...*%	...*%
EVR	...*%	...*%
KOKKU	100%	100%

Tabel 9. Vaskpaar- ja valguskaabel-juurdepääsuvõrgu infrastruktuur.

Kokkuvõte:

Ettevõtjate sidevõrgu infrastruktuuri analüüs näitab, et Elion omab kõige laialdasemat ja terviklikku üle-eestilist sidevõrgu infrastruktuuri, omades ...*% ülekandevõrgu infrastruktuurist ja ...*% juurdepääsuvõrgu infrastruktuurist, mille vahendusel on võimalik osutada hulgitasemel püsiliiniteenuseid. Ülejäänud ettevõtjate püsiliiniteenuste osutamist võimaldav sidevõrgu infrastruktuur piirdub peamiselt ülekandevõrguga või on lokaalne. Seega omab Elion sidevõrgu infrastruktuuri, mis võimaldab oluliselt mõjutada ja kontrollida püsiliini hulgiteenuse osutamist üle Eesti.

5.3.2.2. Investeeringud sidevõrgu infrastruktuuri

Sidevõrgu areng hulgimüügitasemel on oluliselt seotud investeeringutega, mida ettevõtjad on oma sidevõrgu arendamiseks viimastel aastatel teinud. Seega on järgnevalt antud ülevaade ettevõtjate sidevõrgu infrastruktuuri tehtud investeeringutest.

Aastatel 2006 – 2009 on analüüsi kaasatud sideettevõtjad Eesti elektroonilise side turgudel oma sidevõrkude infrastruktuuri investeerinud 1 369 miljonit krooni.

Analüüsis käsitletavatest ettevõtjatest on sidevõrgu infrastruktuuri kõige rohkem investeerinud Elion. Teiste ettevõtjate investeeringud sidevõrgu infrastruktuuri on olnud väiksemad (v tabel 10 allpool).

Ettevõtja	Investeeringute osakaal aastatel 2007-2009 (%)
Elion	...*%
Elisa	...*%
ProGroup Holding	...*%
EVR	-
Kokku	100%

Tabel 10. Püsiliiniteenuste osutamist võimaldavasse sidevõrgu infrastruktuuri tehtud investeeringute osakaal.

Elioni investeeringud sidevõrgu infrastruktuuri on vaadeldud perioodil olnud ...*, moodustades analüüsi kaasatud ettevõtjate poolt sidevõrkudesse tehtud kogu investeeringutest ...*%

Elisa ja ProGroup Holding on põhilise osa investeeringutest teinud ülekandevõrgu väljaehitamiseks ning on tunduvalt vähem investeeritud juurdepääsuvõrgu infrastruktuuri arengusse. Ülejäänud kahe ettevõtja investeeringud on olnud tunduvalt väiksemad või puuduvad üldse, kuid see on põhjendatav ka nende sidevõrkude oluliselt väiksema ulatusega.

Seega on põhiliseks sidevõrgu infrastruktuuri investeerijaks ka pärast eelmist turuanalüüsi jäänud Elion, kontrollides olulist osa Eestit katvast infrastruktuurist ning ühtlasi omades suurimat kliendibaasi fikseeritud sideteenuste turul.

5.3.2.3. Järeldused

Laialdasema sidevõrgu omamine annab Elionile suurimad võimalused püsiliini lõppsegmenti hulgiteenuse osutamiseks. Teised ettevõtjad peavad selleks, et tagada Elioniga võrreldavas mahus püsiliini lõppsegmenti hulgiteenuse osutamine, arendama välja Elioniga paralleelse juurdepääsvõrgu infrastruktuuri. Elion seevastu on konkurentidest üsna sõltumatu, kuna tänu suurimale sidevõrgu olemasolule kontrollib ta suuremat osa fikseeritud sideteenuste lõppkasutajatest. Lõppkasutajad on potentsiaalsed püsiliiniteenuse ostjad nii Elionilt kui ka teistelt püsiliiniteenuse osutajatelt, kuid tänu suurimale juurdepääsvõrgule kontrollib Elion püsiliinide lõppsegmentide turgu ja seega on tal olulised eelised kõigi teiste võrguteenuseid osutavate sideettevõtjate ees.

Tänu suurimale juurdepääsu- ja ülekandevõrgu infrastruktuurile omab Elion eeliseid püsiliinide lõppsegmenti hulgiteenuse osutamisel, samuti kontrollib Elion juurdepääsu laialdasele kliendibaasile. Konkurentsiamet on seisukohal, et nimetatud eelised säilivad ka lähema kolme aasta jooksul, mis on vastavalt ESS § 44 lõikele 1 maksimaalne periood, mille jooksul Konkurentsiamet peab läbi viima turuanalüüsi. Samuti on tõenäoline, et ükski alternatiivne operaator ei ole võimeline lähema kolme aasta jooksul edukalt rajama uut-, kas täielikult või suures osas Elioni võrku dubleerivat püsiliini lõppsegmenti hulgiteenuse osutamist võimaldavat juurdepääsu- ja ülekandevõrgu infrastruktuuri või tegema ulatuslikke investeeringuid olemasoleva infrastruktuuri laiendamiseks ja täiustamiseks.

Kokkuvõte

Elion omab üle-eestilist sidevõrgu infrastruktuuri ning tema omandis on ...*% ülekandevõrgu infrastruktuurist, ...*% väljaehitatud ning hulgitasemel püsiliiniteenuste osutamist võimaldavat juurdepääsvõrgu infrastruktuurist ning ...*% aktiivselt kasutuses olevatest kliendiliinidest. Teiste turuosaliste infrastruktuur jääb kõigi nimetatud näitajate osas arvestatavalt väiksemaks Elioni infrastruktuurist. Seega on Elion kõige paremal positsioonil püsiliinide lõppsegmenti hulgiteenuse osutamiseks teistele sideettevõtjatele. Ükski sidevõrgu infrastruktuuri omanik peale Elioni ei suuda piiritletud turul tegutseda sõltumatult konkurentidest, kuna Elion kontrollib suurimat osa ülekande- ja juurdepääsvõrgust Eestis. Seega peavad teised teenuseosutajad hulgitasemel ostma Elioni pakutavaid püsiliinide lõppsegmenti hulgiteenust lõppkasutajateni jõudmiseks või ehitama lõppkasutajateni välja oma sidevõrgu.

5.3.3. Turuosad püsiliinide lõppsegmentide turul

Ettevõtja turujõu oluline näitaja asjakohasel turul on ettevõtja turuosa suurus. Euroopa Komisjoni otsustuspraktika kohaselt võib rohkem kui 40%-line turuosa viidata ettevõtja turgu valitsevale seisundile konkreetsel turul. Olulise suurusega turuosa on tähtis konkurentsieelis, kuna see annab ettevõtjale võimaluse tõsta teenuse hinda, ilma et tulud sellest tingitud tarbimise vähenemise tõttu langeksid. Kuigi on väheusutav, et turgu valitsevat seisundit omav ettevõtja ei omaks turul märkimisväärset turuosa, ei ole suure turuosa omamine ainus faktor, mis võiks anda ettevõtjale vastaval turul märkimisväärse turujõu ja takistada konkurentsi toimimist.

Vastavalt turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõu hindamise suuniste artiklis 75 viidatud Euroopa Kohtu kohtupraktikale²⁵ loetakse väga suurt turuosa (kohtupraktika kohaselt on selleks 50% ületav turuosa) iseenesest tõendiks turgu valitseva seisundi kohta, välja arvatud erandlike asjaolude korral. Suure turuosaga ettevõtja domineerivat positsiooni turul võib eeldada, kui ettevõtja turuosa on aja jooksul püsinud stabiilsena. Märkimisväärset turuosa omava ettevõtja turuosa vähenemine aastate lõikes näitab, et konkurents elektroonilise side turul tiheneb, välistamata samas märkimisväärse turujõuga ettevõtja olemasolu turul. Ettevõtja kõikuv turuosa võib siiski viidata turujõu puudumisele konkreetsel turul.

Ka konkurentsiseaduse § 13 lõike 1 alusel võib eeldada turgu valitseva seisundi omamist ettevõtja puhul, kellele kuulub konkreetsel kaubaturul vähemalt 40% käibest.

Järgnevalt vaatleme püsiliinide lõppsegmentide turul püsiliinide lõppsegmentide hulgiteenust osutatavate püsiliinide kogumahtusid aastatel 2008 ja 2009. Kuna nimetatud hulgiteenuse osutamine sõltub sideettevõtja omandis olevast juurdepääsuvõrgu mahust ja ulatusest, siis lähtuvalt infrastruktuuri analüüsist (vt tabel 8 otsuse punktis 5.3.2.1.) omab nimetatud turul suurimat võimalust teenuse osutamiseks Elion.

Samuti omab Elion nimetatud püsiliiniteenuse turul suurimat turuosa. Alljärgnevalt tabelist 11 tuleneb, et 2008. aastal moodustas Elioni turuosa püsiliinide lõppsegmentide turul osutatavate püsiliinide kogumahust ...*%.

Nimetatud turul osutavad püsiliini lõppsegmentide hulgiteenuseid veel Elisa, kelle turuosa 2008. aastal moodustas ...*% 2009. aastaks ...*% võrra; ProGroup Holding ja EVR – 2008. aastal moodustas nende ettevõtjate ühine turuosa kokku ...*% tõustes 2009. aastaks ...*%-ni.

Ettevõtja	2008	2009
Elion	...*%	...*%
Elisa	...*%	...*%
EVR	...*%	...*%
ProGroup Holding	...*%	...*%
Kokku	100%	100%

Tabel 11. Püsiliinide lõppsegmentide teenustena osutatavate püsiliinide kogumahtude osakaalud aastatel 2008 ja 2009.

Püsiliinide lõppsegmentide teenuse kogumahud on võrreldes eelmise turuanalüüsiga vähenenud 55% võrra. Seega on oluliselt suurenenud nimetatud püsiliiniteenuse osutamine teistele sideteenuseid osutavatele ettevõtjatele.

Püsiliinide lõppsegmentide turul moodustavad arvulise enamuse püsiliinid, mis võimaldavad andmeedastuskiirust 2 Mbit/s; nende püsiliinide osakaal on hinnanguliselt 89% kõigist püsiliinide lõppsegmentidest. Püsiliinide kogumahult omavad püsiliinide lõppsegmentide turul suurimat mahtu püsiliinid, mis võimaldavad andmeedastuskiirust 2 Mbit/s - selliste püsiliinide maht moodustab 67% vaadeldava turu kogumahust. Andmeedastuskiirust vahemikus 34-155 Mbit/s võimaldavate püsiliinide kogumaht moodustab püsiliinide lõppsegmentide turu kogumahust 24%; teiste andmeedastuskiirustega püsiliinide maht kokku moodustab 2% vaadeldava turu kogumahust.

²⁵ C-62/86: *AKZO Chemie vs. Komisjon*, op. cit., lõik 60; Euroopa Ühenduste Esimese Astme Kohtu 7. oktoobri 1999. a otsus kohtuasjas T-228/97: *Irish Sugar vs. Komisjon*; EKL 1999, lk II-02969, lõik 70; 85/76: *Hoffmann-La Roche vs. Komisjon*, op. cit., lõik 41; Euroopa Ühenduste Esimese Astme Kohtu 22. novembri 2001. a otsus kohtuasjas T-139/98: *AAMS vs. Komisjon*; EKL 2001, lk II-03413, lõik 51.

Püsiliinide lõppsegmentide turu jagunemisel tulude osakaalude alusel vaatles Konkurentsiamet turuanalüüsi kaasatud sideettevõtjate tulusid. Kuna eelmise, 2007. aastal läbiviidud turuanalüüsi käigus analüüsiti kõigi püsiliini hulgiturgude (püsiliinide miinimumkogumisse kuuluvate teenuste turg, püsiliinide lõppsegmentide- ning püsiliinide magistraalsegmentide turg) tulusid koos, ei võrrelda alljärgnevaid andmeid 2007. aasta turuanalüüsi käigus saadud andmetega.

Ettevõtja	2007	2008	2009
Elion	...*%	...*%	...*%
Elisa	...*%	...*%	...*%
EVR	...*%	...*%	...*%
ProGroup	...*%	...*%	...*%
Kokku	100%	100%	100%

Tabel 12. Püsiliini lõppsegmentide tulude osakaalud aastatel 2007-2009.

Ülaltoodud tabelist 12 nähtub, et püsiliinide lõppsegmentide turu tulude osakaalud on kõige ...* Elionil ja Elisal, moodustades 2007. aastal püsiliinide lõppsegmentide hulgitteenuste kogutulust vastavalt ...*% ja ...*% Ülejäänud ettevõtjate osakaal moodustas 2007. aastal püsiliinide lõppsegmentide hulgitteenuse käibest kokku ...*%.

2008. aastal on Elioni ja Elisa turuosadeks vastavalt ...*% ja ...*% Ka ProGroup Holdingu turuosa on aastaga tõusnud ...*% võrra.

2009. aastal moodustab Elioni ...* turuosa ...*%, ...* Elisa ...*%-lise turuosaga ning EVR ja ProGroup Holding omavad vastavalt ...*% ja ...*%-line turuosa.

Üheks püsiliini lõppsegmentide turu iseloomustavaks näitajaks on ka püsiliinide lõppsegmentide arv. Alljärgnevalt on ära toodud püsiliini lõppsegmentide osakaalud püsiliinide lõppsegmentide arvu alusel.

Ettevõtja	2007	2008	2009
Elion	...*%	...*%	...*%
Elisa	...*%	...*%	...*%
EVR	...*%	...*%	...*%
ProGroup Holding	...*%	...*%	...*%
Kokku	100%	100%	100%

Tabel 13. Püsiliini lõppsegmentide liinide arvu jaotus ettevõtjate vahel aastatel 2007-2009.

Ülaltoodud tabelist 13 nähtub, et ka püsiliinide lõppsegmentide arvu poolest on suurima turuosaga Elion, omades 2009. aastal ...*%-list turuosa. Teisel kohal olevale Elisale kuulub ...*% püsiliini lõppsegmentide arvust. Kolme aasta jooksul ei ole püsiliini lõppsegmentide arvu osas suuri muutuseid toimunud.

Kokkuvõte: Püsiliini lõppsegmentide hulgiturg on nii tulude kui ka teenusena osutatavate püsiliinide lõppsegmentide kogumahult kahanev-, kuid püsiliini lõppsegmentide arvu alusel kasvav turg.

Püsiliinide lõppsegmentide turul omab mahtude osas suurimat (...*% lõppsegmentide turu püsiliinide kogumahust) turuosa Elion. Elion omab suurimat turuosa ka püsiliinide lõppsegmentide hulgitteenuste osutamisel teenitavat tulu aluseks võttes - 2009. aastal ...*%

Teistest turuosalistest omab ...* turuosa Elisa, kelle turuosa püsiliinide lõppsegmentide mahtude osas moodustas ...*% nimetatud turu kogumahust, kuid hulgiteenuse osutamisest saadavate tulude osas on Elisa turuosa ...*% Teiste püsiliini lõppsegmenti hulgituru analüüsi kaasatud ettevõtjate osakaal on nii püsiliinide lõppsegmentide kogumahu- kui ka püsiliini lõppsegmentide hulgiteenustest saadud tulude osas kokku vastavalt ...*% ja ...*%.

Püsiliini lõppsegmentide arvu poolest omab Elion samuti suurimat turuosa – 2009. aastal ...*% teisel kohal on Elisa, kelle turuosa oli samal perioodil ...*%.

Eeltoodust lähtuvalt leiab Konkurentsiamet, et teiste sideettevõtjatega võrreldes omab Elion püsiliini lõppsegmentide hulgiturul märkimisväärset turujõudu.

5.3.4. Sisenemistõkked püsiliinide lõppsegmentide turul

Vastavalt turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõu hindamise suuniste punktile 80 on turul domineerimise tuvastamiseks oluline hinnata turule sisenemise lihtsust.

Ettevõtja võime turul domineerida sõltub muu hulgas uute turuosaliste turule sisenemise võimalusest. Kui turul puuduvad sisenemistõkked, on ettevõtja võimalused turul konkurente eirates tegutseda piiratud isegi juhul, kui ta omab kõnealusel turul märkimisväärset turuosa.

Sisenemistõkked võivad esineda mitmes eri vormis ning ilmned a erinevatel põhjustel. Olemuselt võivad turule sisenemise piirangud olla struktuursed või regulatiivsed.

5.3.4.1. Regulatiivsed tõkked

Regulatiivsed tõkked tähendavad, et teatud territooriumil kehtivad regulatiivsed meetmed piiravad teenuseosutajate tegutsemisvabadust või takistavad üldse võimalust tegutseda (turuanalüüsi ja märkimisväärse turujõu hindamise suuniste punkt 80). Näiteks võib potentsiaalsete turuosaliste arv olla piiratud seeläbi, et väljastatakse vaid teatud hulk teatud teenuse osutamist võimaldavaid litsentse.

Püsiliinide lõppsegmentide turule sisenemisel võivad teatud juhtudel olla regulatiivseteks tõketeks infrastruktuuri ehitust reguleerivad õigusaktid, mis piiravad ülekanadvõrgu ja kliendiliinide rajamist. Näiteks tiheasustusosalal võib kohalik omavalitsus keelata dubleerivate kaablikanalisatsioonide rajamise.

Konkurentsiamet leiab, et niisugused piirangud ei kujuta analüüsitava sideturul endast sedavõrd kõrgeid regulatiivsed sisenemistõkkeid, et need arvestataval määral takistaksid piiritletud sideturule sisenemist tervikuna.

5.3.4.2. Struktuursed tõkked

Struktuursed tõkked tähendavad tehnoloogiast ja sellega seotud kulude struktuurist tingitud erinevaid võimalusi turul juba tegutsevatele ja sinna siseneda soovivatele ettevõtjatele.

Püsiliinide lõppsegmentide turu struktuurseteks tõketeks on kõrged võrgu infrastruktuuri hoolduse- ja ülesehitamise kulud.

Turuanalüüsis käsitletakse struktuurseid sisenemistõkkeid, mis uue teenuseosutaja (turulesiseneja) jaoks võivad asjakohasele turule sisenemisel olla olulise tähtsusega:

- suured pöördumatud kulud;
- mastaabisääst;
- vertikaalne integratsioon.

5.3.4.3. Pöördumatud kulud

Üheks võimalikuks turule sisenemise tõkkeks on suuremahulised pöördumatud kulud. See tähendab, et vastaval turul peab teenuse osutamiseks tegema suuremahulisi investeeringuid, mis on peamiselt seotud sidevõrgu rajamisega. Selliste suuremahuliste investeeringute tegemine eeldab piisavat juurdepääsu finantsvahenditele.

Piiritletud turul saab püsiliini lõppsegmentidele juurdepääsu osutada eelkõige vastavaid püsiliine omav ettevõtja. Püsiliinide rentimine teiselt sideettevõtjalt ja nende omakorda teisele sideettevõtjale hulgiteenusena edasi rentimine ei ole majanduslikult tasuv väga marginaalse kasumi teenimise võimaluse tõttu. Püsiliinide juurdepääsu turul teenuseid osutavate sideettevõtjate poolt tehtud investeeringute mahud on kajastatud tabelis 10 otsuse punktis 5.3.2.2.

Kuna püsiliinide rajamine nõuab suuri investeeringuid, eksisteerivad püsiliinide lõppsegmentide turul suuremahuliste pöördumatud kulude tõttu kõrged struktuursed sisenemistõkked.

5.3.4.4. Mastaabisääst

Mastaabisääst on ühiku tootmiskulu alanemine toodangumahtu suurenemise tagajärjel.

Ettevõtjale, kes siseneb asjakohasele turule, pakkudes teenuseid oma sidevõrgu baasil, võib mastaabisääst olla oluliseks sisenemistõkkeks, kuna suuremahulisest teenuse osutamisest saadav kulude kokkuhoid annab konkurentsieelise turul juba tegutsevatele suure turuosaga ettevõtjatele.

Turuanalüüsi kaasatud sideettevõtjatest omab Elion kõige rohkem püsiliini lõppsegmente (vt tabelit 11 otsuse punktis 5.3.3.). Teiste sideettevõtjate püsiliini lõppsegmentide arv on oluliselt väiksem. Seega on Elioni poolt saavutatav mastaabisääst püsiliini lõppsegmentide turul suurim. Teistel sideettevõtjatel samasuure mastaabisäästu saavutamine lähima kolme aasta jooksul on ebatõenäoline, kuna see nõuab olulisi investeeringuid dubleeriva sidevõrgu rajamisele ja klientide hankimiseks.

5.3.4.5. Vertikaalne integratsioon

Vertikaalselt seotud turud jagunevad ülespoole seotud turgudeks (turud, kus toodetakse asjakohasel turul olulise toote või teenuse arendamiseks vajalikku sisendit) ja allapoole seotud turgudeks (turud, mille jaoks asjakohasel turul toodetud toode või teenus on sisendiks).

Ettevõtjat, kes omab üheaegselt teenuse osutamiseks vajalikku infrastruktuuri ja tegeleb nii toote/teenuse tootmise, turustamise kui ka müügi, saab lugeda vertikaalselt integreeritud ettevõtjaks.

Vertikaalselt integreeritud ettevõtja puhul on võimalik, et teenuse pakkuja turujõud hulgimüügiturul kantakse üle jaeturule või vastupidi ning tekib nn hinnakruvi (*price squeeze*) kahe lähedalt seotud turu vahel. See aga takistab uute turule tulijate turule sisenemist.

Juhul kui vertikaalselt integreeritud teenuseosutajast ettevõtja on monopoolses seisundis ühel turul, saab ta mõjutada konkurentsiolekorda ka selle turuga lähedalt seotud turul, kus ta ei oma monopoolset seisundit. Taoline tegevus on võimalik seeläbi, et piiratakse juurdepääsu monopoolselt osutatavatele teenustele või toimub teenuste subsideerimine monopoolse turu ja sellega lähedalt seotud turu vahel, kus toimib konkurents.

Kuna püsiliinide lõppsegmentide turu teenuseid osutatakse põhiliselt ettevõtjale kuuluva sidevõrgu infrastruktuuri vahendusel, st ettevõttesiseselt osutatakse püsiliinide

lõppsegmentide turu hulgiteenust ettevõtja jaemüügiüksusele püsiliiniteenuse osutamiseks lõppkasutajatele, on selliselt teenuseid osutavad ettevõtjad vertikaalselt integreeritud.

Elion on vertikaalselt integreeritud elektroonilise side ettevõtja, kellel on kõige arenenum ja laialdasem, kõiki võrgutasemeid kattev sidevõrk ning kellel on seetõttu võime toota iseendale kõige erinevamaid sisendteenuseid. Elion osutab laialdase valiku alusel teenuseid nii jae- kui ka hulgemüügitasemel; ükski tema konkurentidest ei suuda pakkuda sarnast laiaulatuslikku kombinatsiooni sideteenustest.

5.3.4.6. Kokkuvõte

Konkurentsiamet leiab, et püsiliinide lõppsegmentide turul ei kujuta regulatiivsed tõkked endast sedavõrd kõrgeid sisenemistõkkeid, et need arvestataval määral takistaksid piiritletud turule sisenemist tervikuna. Samas peavad aga turule sisenejad arvestama kõrgete struktuursete sisenemistõketega pöördumatute kulude osas, mis on seotud turu koosseisu kuuluvate hulgiteenuste osutamiseks vajalike investeeringutega.

Uutele väiksematele elektroonilise sidevõrgu infrastruktuuri omanikele osutada oluliseks sisenemistõkkeks juurdepääs finantsvahenditele või mastaabisäästu puudumine või väiksus. Samuti on võimalik, et vertikaalselt integreeritud teenuse pakkuja turujõud hulgiturul kantakse üle jaeturule või vastupidi ning sellest tuleneva hindade kokkusurumise tõttu on takistatud uute ettevõtjate turule sisenemine.

Kuna püsiliinide lõppsegmentide hulgiteenuste pakkumise eelduseks on oma sidevõrgu olemasolu ja tehniline valmisolek püsiliinide lõppsegmentide hulgiteenuste osutamiseks, mis nõuab sideettevõtjalt suuri ning pöördumatuid kulusid, eksisteerivad püsiliinide lõppsegmentide turul struktuursed sisenemistõkked.

Arvestades ka vertikaalselt allapoole seotud turgude kasve ja languseid, võib järeldada, et potentsiaalsete konkurentide sisenemine püsiliinide lõppsegmentide turule on kõrgete sisenemistõkete tõttu keeruline ning on vähetõenäoline, et järgneva kolme aasta jooksul teised operaatorid ehitavad või laiendavad olemasolevaid sidevõrke nii, et tekiks Elioni sidevõrku dubleeriv paralleelne sidevõrk.

5.4. Konkurentsiprobleemid püsiliinide lõppsegmentide hulgiturul

5.4.1. Hinnaga seotud konkurentsiprobleemid

Peamised hinnakujundusega seotud konkurentsiprobleemid, mis võivad takistada efektiivse konkurenti toimimist on ülemäärane hinnakujundus, hinnadiskrimineerimine ja ristsubsideerimine. Hinnaga seonduvaid konkurentsiprobleeme on Konkurentsiamet selgitanud otsuse lisas 1 (hindade analüüs).

5.4.2. Juurdepääsust keeldumise konkurentsiprobleemid püsiliinide lõppsegmentide hulgiturgul

Püsiliini lõppsegmentide hulgiturul püsiliiniteenustele juurdepääsust keeldumisega piiratakse teiste sideettevõtjate võimalusi konkureerida nii püsiliiniteenuste kui ka muude teenuste jaemüügiturgudel. Nimetatud turul toimivatel märkimisväärse turujõuga ettevõtjal on oma märkimisväärsest turujõust tulenevalt võimalik püsiliinide lõppsegmentide teenustele juurdepääsust keeldumisega piirata teiste sideettevõtjate võimalusi pakkuda lõppkasutajatele teenuseid, mille tulemusel on võimalik saavutada teiste sideettevõtjatega võrreldes konkurentsieeliseid. Eelnevast tulenevalt võib märkimisväärse turujõuga ettevõtja poolne püsiliinide lõppsegmentide teenuste osutamisest keeldumine oluliselt vähendada konkurentsi jaeturul ning olla seega üldist heaolu, sh lõppkasutajate heaolu, kahjustav.

Konkurentsiameti hinnang püsiliinide lõppsegmentide teenusele juurdepääsust keeldumise konkurentsiprobleemi tulevikus esinemise suure tõenäosuse kohta tugineb asjaolule, et tehnoloogilistel ja majanduslikel põhjustel nõuab märkimisväärse turujõuga ettevõtja infrastruktuuriga paralleelse infrastruktuuri rajamine sideettevõtjalt suuri ning pöördumatuid investeeringuid ja kulusi ning on pikaajaline protsess. Seetõttu omab käesolevas otsuses tuvastatud märkimisväärse turujõuga ettevõtja ka lähima kolme aasta jooksul püsiliinide lõppsegmentide hulgiturul märkimisväärset turujõudu ning tal on võimalik tulevikus tegutseda märkimisväärsel määral sõltumatult konkurentidest, lepingupartneritest ja lõppkasutajatest, omades märkimisväärset võimet ja huvi kasutada juurdepääsust keeldumist konkureerivate sideettevõtjate konkurentsivõime kahjustamiseks teenuste jaeturgudel.

5.4.3. Muud diskrimineerimisega seotud konkurentsiprobleemid

Lisaks eeltoodule võib märkimisväärse turujõuga ettevõtja piiritletud turul tulenevalt oma turujõust põhjustada muuhulgas ka järgmisi diskrimineerimisega seonduvaid konkurentsiprobleeme:

- **Informatsiooni diskrimineeriv kasutamine või varjamine**

Informatsiooni diskrimineeriv kasutamine või varjamine viitab diskrimineerivale tegevusele, kus vertikaalselt integreeritud ettevõtja hulgiteenuse turul annab oma jaeteenust pakkuvale harule või konkureerivatele sideettevõtjatele informatsiooni, mida ta teistele jaeteenuse ettevõtjatele ei anna või keeldub andmast muud informatsiooni, mis on vajalik hulgiteenuse ja/või jaeteenuse osutamiseks.

- **Viivitamistaktika**

Viivitamistaktika märgib käitumist, mille puhul ettevõtja ei keeldu oma konkurentidele jaeteenuse turul teatud sisendit tarnimast, kuid iseseisvad ettevõtjad varustatakse sisenditega ajaliselt hiljem, võrreldes oma jaeteenust pakkuva haruga. Viivitamistaktikale võib viidata näiteks pikk sidumise äriläbirääkimiste ja lepingute sõlmimise protsess.

- **Mittekohased nõuded**

Mittekohased nõuded on mis tahes lepingutingimused, mis nõuavad, et konkurent käituks viisil, mis ei ole hulgiteenuse pakkumiseks vajalik. Näiteks nagu teatud kallima tehnoloogia kasutamise erinõue, või informatsiooni puudutavad nõuded (konkurentide kliente puudutavad andmed suuremas ulatuses kui majanduslikult või tehniliselt õigustatud oleks).

- **Kvaliteedidiskrimineerimine**

Kvaliteedidiskrimineerimine seisneb teistele konkureerivatele sideettevõtjatele halvema kvaliteediga teenuste osutamises võrreldes endaga. Kvaliteedidiskrimineerimise läbi saab turgu valitsev ettevõtja kas tõsta konkurentide kulusid või piirata oma konkurentide poolt osutatavate teenuste väljamüüki.

- **Teenuste pakett/seotud teenused**

Kvaliteedidiskrimineerimine seisneb teistele konkureerivatele sideettevõtjatele halvema kvaliteediga teenuste osutamises võrreldes endaga. Kvaliteedidiskrimineerimise läbi saab turgu valitsev ettevõtja kas tõsta konkurentide kulusid või piirata oma konkurentide poolt osutatavate teenuste väljamüüki.

6. MÄRKIMISVÄÄRSE TURUJÕUGA ETTEVÕTJAKS TUNNISTAMINE JA MÄRKIMISVÄÄRSE TURUJÕUGA ETTEVÕTJAKS MÄÄRAMATA JÄTMINE

Otsuse 5. peatükis läbi viidud turuanalüüsi tulemustest lähtudes on Konkurentsiamet seisukohal, et püsiliinide lõppsegmentide turul ei toimi konkurents ning et turuanalüüsi kaasatud operaatoritest omab Elion püsiliinide lõppsegmentide turul märkimisväärset turujõudu. Turuanalüüsi käigus tuvastatud asjaolud, millest selgub, et Elion omab asjakohasel turul märkimisväärset, on järgmised:

- Elioni domineeriv turuosa püsiliinide lõppsegmentide turul;
- Elioni üldine suurus (ainus suurettevõtja turuanalüüsi kaasatud ettevõtjatest);
- Elioni laialdane infrastruktuur, mida ei ole majanduslikult otstarbekas dubleerida;
- Elioni tugev vertikaalne integratsioon, millest tuleneb võimalus hinnadiskrimineerimiseks mahuliste allahindlustega;
- Elioni püsiliinide lõppsegmentide turu hindade mõjul kandub tekkinud turujõud püsiliinide miinimumkogumisse kuuluvate teenuste turule (kuni 2 Mbit/s andmeedastuskiirusega püsiliinid) madalama andmeedastuskiiruse ning väikeste vahemike (2 km) juures, kus konkurent on sunnitud ostma püsiliinide hulgitenust ja teenuse hinnast kõrgema hinnaga;
- piiritletud turul eksisteerivad kõrged sisenemistõkked. Lähtuvalt asjaolust, et püsiliinide hulgiturule vertikaalselt allapoole seotud turgudel lõppkasutajate arv väheneb, ei tasakaalusta potentsiaalse käibe kasv sisenemistõkkeid, millega muutub sisenemise turule ebatõenäoliseks.

Elioni märkimisväärne turujõud võimaldab tal käituda märkimisväärsel määral sõltumatult konkurentidest, lepingupartneritest ja lõppkasutajatest ning on sellega loonud eeldused piiritletud sideteenuse turul järgmiste konkurentsiprobleemide tekkimiseks:

- juurdepääsuga seotud konkurentsiprobleemid: juurdepääsust keeldumine;
- hinnaga seotud konkurentsiprobleemid: ülemäära kõrge hinna rakendamine, hinnadiskrimineerimine, ristsubsideerimine;
- muud diskrimineerimisega seotud konkurentsiprobleemid (informatsiooni diskrimineeriv kasutamine või varjamine, viivitamistaktika, kvaliteedidiskrimineerimine, mittekohased nõuded, teenuste pakett/seotud teenused).

Tulenevalt ülaltoodust ning juhindudes ESS § 49 lõikest 1 tunnistab Konkurentsiamet Elioni püsiliinide lõppsegmentide turul märkimisväärse turujõuga ettevõtjaks.

Otsuse punktis 4 (koos alapunktidega) läbiviidud kolme kriteeriumi testist selgus, et püsiliinide magistraalsegmentide hulgiturg liigub tõhusa konkurentsi poole ning et nimetatud turu edaspidine valdkonnspetsiifiline reguleerimine ei ole põhjendatud.

Võttes arvesse eeltoodut ning juhindudes 44 lõikest 7 jätab Konkurentsiamet püsiliinide magistraalsegmentide hulgiturul märkimisväärse turujõuga ettevõtja määramata.

7. KEHTESTATAVAD KOHUSTUSED

7.1. Kohustuste kehtestamise eesmärk

Piiritletud sideteenuse turul läbi viidud turuanalüüsi tulemuste alusel tunnistas Konkurentsiamet otsuse 6. peatükis Elioni püsiliinide lõppsegmentide turul märkimisväärse turujõuga ettevõtjaks.

Konkurentsiameti poolt läbiviidud turuanalüüsist tulenes, et püsiliinide lõppsegmentide turul ei toimi efektiivne konkurents. Lisaks tulenes turuanalüüsist, et Elion omab nimetatud turul märkimisväärset turujõudu, mis võimaldab tal tegutseda märkimisväärsetel määral sõltumatult konkurentidest, lepingupartneritest ja lõppkasutajatest.

Konkurentsiamet leiab, et otsuse punktis 5.4. ning otsuse lisas 1 (hindade analüüs) kirjeldatud konkurentsiprobleemide vältimiseks ja konkurentsile avatud turu arengu tagamiseks ning konkurentide edendamiseks elektroonilise side teenuste osutamisel on vajalik kehtestada Elionile ESS §-des 50-58 toodud märkimisväärse turujõuga ettevõtja kohustused.

Konkurentsiamet on seisukohal, et kehtestatavad kohustused edendavad konkurentide sideteenuste osutamisel muu hulgas sellega, et tõkestavad sideteenuste turgudel konkurentide moonutamist, takistavad otsuse punktis 5.4. ja otsuse lisas 1 (hindade analüüs) kirjeldatud konkurentsiprobleemide tekkimist ning tagavad lõppkasutajate huvide kaitset.

7.2. Kohustuste kehtestamise alus

Vastavalt ESS § 41 lg 2 punktile 1 on Konkurentsiametil õigus turgude valdkonnaspetsiifiliseks reguleerimiseks kehtestada märkimisväärse turujõuga ettevõtjale kohustusi vastavalt ESS §-le 46. Sama paragrahvi lõike 2 kohaselt lähtub Konkurentsiamet ettevõtjale kohustuste kehtestamisel ESS §-des 50-58 sätestatud, kehtestades ettevõtjale ühe või mitu asjakohast kohustust sellel turul, millel sideettevõtja on märkimisväärse turujõuga ettevõtjaks tunnistanud. Kohustuste valikul arvestab Konkurentsiamet muu hulgas Euroopa Komisjoni elektroonilise side turgu puudutavate soovitude ja seisukohtadega ning Euroopa Liidu regulaatorite koostöös kujunenud vastava praktikaga.

Märkimisväärse turujõuga ettevõtjale ESS § 46 lõike 2 alusel *ex ante* kohustuste kehtestamine ei eelda, et turujõu kuritarvitus on tegelikult toimunud. Seda seisukohta kinnitab Euroopa Komisjoni suuniste punktides 30 ja 31 toodud *ex ante* regulatsiooni käsitlus. *Ex ante* kohustuste kehtestamine ettevõtjatele kannab raamdirektiiviga seatud eesmärki, et konkreetsetel sideturul märkimisväärset turujõudu omav sideettevõtja ei saaks oma turujõudu sellel turul kasutada konkurentide piiramiseks või moonutamiseks ega kanda oma turujõudu üle lähedalt seotud turgudele.

ESS §-st 135 järgi peavad kehtestatavad kohustused olema mõistlikud ja otstarbekad, objektiivselt kaalutletud, mittediskrimineerivad ja erapooletud, läbipaistvad ning suunatud ESS §-s 134 sätestatud konkreetse eesmärgi saavutamisele, samas seda eesmärki arvestades, proportsionaalsed.

Sideameti 31. august 2007. aasta otsusega nr J.1-45/07/14 (edaspidi ka *Sideameti 2007. aasta otsus*) tunnistati Elion püsiliinide lõppsegmentide turul märkimisväärse turujõuga ettevõtjaks ning talle kehtestati märkimisväärse turujõuga ettevõtja kohustused. Konkurentsiamet analüüsis eelmise turuanalüüsi käigus Elionile kehtestatud kohustusi ja leidis, et need on aidanud kaasa nimetatud turgudega seonduvate konkurentsiprobleemide vältimisele.

Konkurentsiameti poolt läbiviidud turuanalüüsid tulenes, et Elion omab püsiliinide lõppsegmentide turul märkimisväärset turujõudu, mis võimaldab tal tegutseda märkimisväärsel määral sõltumata konkurentidest, lepingupartneritest ja lõppkasutajatest. Tulenevalt Elioni märkimisväärsest turujõust püsiliinide lõppsegmentide turul esinevad (või võivad esineda) nimetatud turul konkurentsiprobleemid (vt otsuse punkti 5.4. ja lisa 1 hindade analüüs).

Võttes arvesse eeltoodut, peab Konkurentsiamet vajalikuks ja otstarbekaks jätkata püsiliinide lõppsegmentide turul valdkonnaspetsiifiliste *ex ante* kohustustega. Kohustuste kehtestamisel on Konkurentsiamet arvestanud Elioni kui märkimisväärse turujõuga ettevõtjale seni kehtinud kohustuste mahu ja iseloomuga, pidanud kinni proportsionaalsuse põhimõttest ning analüüsinud ka seda, kas kehtestatav kohustus on eesmärgi saavutamiseks piisav ning vähim koormav võimalus.

7.3. Juurdepääsu kohustused

7.3.1. Juurdepääsu kohustuste eesmärk

Juurdepääsu kohustus on suunatud otsuse punktis 5.4.2. kirjeldatud juurdepääsust keeldumise konkurentsiprobleemi vältimisele. Juurdepääsukohustuste eesmärk on tagada sidevõrkude koostalitusvõime ja lõppkasutajate vaheline ühendatavus. Ilma juurdepääsu kohustuseta võib märkimisväärse tõenäosusega tekkida olukord, kus juurdepääsust keeldumine või juurdepääs ebamõistlikel tingimustel takistab konkurentsi arengut jaemüügi tasandil ja on lõppkasutajate huve kahjustav, kuna ilma juurdepääsuta konkreetsele sidevõrgule on teiste sidevõrkude lõppkasutajatel võimatu helistada selle konkreetse sidevõrgu lõppkasutajatele.

Samuti kahjustab juurdepääsust keeldumine või juurdepääs ebamõistlikel tingimustel konkurentsi arengut jaemüügitasandil, kuna sellise tegevusega tõkestatakse potentsiaalsete konkurentide sisenemine kõneteenuste jaemüügi turule, mis omakorda takistab konkurentsi arengut.

Lisaks eelnevale on juurdepääsukohustused suunatud ka ESS § 134 lõigetes 2 ja 3 sätestatud eesmärkide saavutamisele seeläbi, et nimetatud kohustus toetab sideteenuste koostalitusvõimet ja läbivühendatavust ning kaitseb lõppkasutajate huve.

Samas peavad juurdepääsudirektiivi preambuli punkti 19 kohaselt riigi reguleerivad asutused tasakaalustama infrastruktuuri omaniku õigused kasutada oma infrastruktuuri enda huvides ja teiste teenuseosutajate õigused kasutada vahendeid, mis on olulised konkureerivate teenuste pakkumiseks.

7.3.2. Juurdepääsu kohustuste kehtestamine

Konkurentsiamet kehtestab Elionile püsiliinide lõppsegmentide turul juurdepääsust keeldumise konkurentsiprobleemi vältimiseks, sideteenuste koostalitusvõime ja läbivühendatavuse toetamiseks ning lõppkasutajate huvide kaitseks ESS § 50 lg 1 punktis 5 sätestatud kohustuse rahuldada teise sideettevõtja mõistlik taotlus juurdepääsuks võrguelementidele ja võrguga seotud vahenditele, mis on vajalikud otsuse punktis 3.4. nimetatud püsiliini lõppsegmentide hulgitteenuste kasutamiseks ja võimaldada nende kasutamine vastavalt ESS §-le 51. Nimetatud kohustuste raames nõuab Konkurentsiamet Elionilt:

- sideettevõtjatele juurdepääsu võimaldamist konkreetsetele võrguelementidele ja vahenditele, mis on vajalikud püsiliinide lõppsegmentide hulgitteenuste kasutamiseks;

- heas usus läbirääkimist sideettevõtjatega, kes nõuavad juurdepääsu püsiliinide lõppsegmentide hulgiteenustele;
- teistele sideettevõtjatele lubatud püsiliinide lõppsegmentide hulgiteenuste jätkuvat võimaldamist;
- püsiliinide lõppsegmentide hulgiteenuste osutamist sideettevõtjatele elektroonilise side teenuste osutamiseks.

Tulenevalt ESS §-i 64 lõikest 2 on sideettevõtja, kelle suhtes on Konkurentsiamet kehtestanud juurdepääsu või sidumise kohustuse, kohustatud juurdepääsu ja sidumise kohustuse täitmisel täitma järgmisi nõudeid:

- 1) võimaldama kasutada võrgu seadmeid, ehitisi ning liinirajatisi võrdsetel tingimustel ja kvaliteediga, millega ta seda osutab oma ema- ja tütarettevõtjale, klientidele või äripartneritele;
- 2) võimaldama juurdepääsuks või sidumiseks taotluse esitanud ettevõtjal saada juurdepääsuks ja sidumiseks vajalikku teavet;
- 3) kasutama juurdepääsu või sidumise seoses saadud teavet üksnes vastava teenuse osutamiseks ning mitte avaldama seda kolmandatele isikutele, kaasa arvatud oma koostööpartneritele ja tütarettevõtjatele, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti;
- 4) mitte piirama oma klientide juurdepääsu teise sideettevõtja poolt osutatavatele teenustele.

Vastavalt ESS § 64 lõikele 1 on sideettevõtja, kellele Konkurentsiamet on kooskõlas ESS § 50 lg 1 punktiga 5 kehtestanud juurdepääsu või sidumise kohustuse, kohustatud sõlmima sidumis- või juurdepääsulepingu ja võimaldama juurdepääsu võrkudele, seadmetele ja teenustele ning siduma võrgud või seadmed Konkurentsiameti poolt antud mõistliku tähtsaja jooksul, arvestades, et juurdepääsuks või sidumiseks kohustatud sideettevõtjal võib olla vaja luua sidumiseks või juurdepääsuks tehnilised tingimused, sealhulgas paigaldada seadmeid.

Nimetatud kohustuste raames on Konkurentsiameti hinnangul otstarbekas ja proportsionaalne nõuda Elionilt järgmist:

Elion on püsiliinide lõppsegmentide hulgiteenuse tellimise korral kohustatud sõlmima vastava juurdepääsulepingu ja võimaldama juurdepääsu vastavale teenusele nii kiiresti kui võimalik ja vältima põhjendamatut viivitamist, kusjuures püsiliinide lõppsegmentide hulgiteenuse tellimise tähtaeg ei tohi olla pikem kui Elioni poolt jaemüügiturul osutatava samaväärse püsiliiniteenuse tavakohase tellimise tähtaeg.

Vastavalt ESS §-i 65 lõikele 1 võib sideettevõtja lõpetada lepingueelsed läbirääkimised ja keelduda juurdepääsu- või sidumislepingu sõlmimisest, kui:

- 1) sidumise või juurdepääsu tehnilise võimaluse loomine on ebamõistlikult koormav või
- 2) sidumine või juurdepääs kahjustab võrgu terviklikust.

Otsuse punktis 4 (koos alapunktidega) läbiviidud kolme kriteeriumi testist selgus, et püsiliinide magistraalsegmentide hulgiturg liigub tõhusa konkurentsi poole ning et nimetatud turu edaspidine valdkonnspetsiifiline reguleerimine ei ole põhjendatud. Seetõttu ei kehtesta Konkurentsiamet Elionile kohustust võimaldada teistele sideettevõtjatele juurdepääsu püsiliini magistraalsegmentidele juhtudel, kui erandkorras võib püsiliini lõppsegment hõlmata ka ülekandevõrgu osa kuni juurdepääsupunktini (vt toodud selgitusi otsuse punktis 3.2.1.).

7.3.3. Juurdepääsu kohustuste kehtestamise motivatsioon

Juurdepääsukohustuste kehtestamine on suunatud eelkõige otsuse punktis 5.4.2. kirjeldatud juurdepääsust keeldumise konkurentsiprobleemi vältimisele.

Juurdepääsust keeldumine või juurdepääs ebamõistlikel tingimustel on lõppkasutajate huve kahjustav, kuna ilma juurdepääsuta konkreetsele sidevõrgule on teiste sidevõrkude lõppkasutajatel võimatu helistada selle konkreetse sidevõrgu lõppkasutajatele. Samuti kahjustab juurdepääsust keeldumine või juurdepääs ebamõistlikel tingimustel konkurentsi arengut jaemüügitasandil, kuna sellise tegevusega tõkestatakse potentsiaalsete konkurentide sisenemist kõneteenuste jaeturule, mis omakorda takistab konkurentsi arengut.

Konkurentsiamet kaalus erinevaid meetmeid, mis tagaksid juurdepääsust keeldumise konkurentsiprobleemide lahendamise ning leidis, et selleks sobivaimad ja proportsionaalseimad, arvestades saavutada soovivat eesmärki, on otsuse punktis 7.3.2. sätestatud juurdepääsukohustused, kuna ükski teine ESS §-s 50 sätestatud märkimisväärse turujõuga ettevõtja kohustus, ega mõni muu ESS-is sätestatud meede ei ole nimetatud konkurentsiprobleemi lahendamiseks piisav.

Läbipaistvuskohustus üksi ei oleks juurdepääsust keeldumise konkurentsiprobleemi vältimiseks aga piisav, kuna nimetatud kohustus sätestab ainult kohustuse avaldada kõigile võrdsetel tingimustel püsiliinide lõppsegmenti turu koosseisu kuuluvate hulgiteenuste kasutamiseks vajalikku informatsiooni, kuid ei kohusta osutama vastavaid teenuseid.

Mittediskrimineerimise kohustus ei ole juurdepääsust keeldumise konkurentsiprobleemi vältimiseks kohane, kuna nimetatud kohustus on suunatud üksnes sideettevõtjate võrdse kohtlemise tagamisele, kuid ei taga püsiliinide lõppsegmenti turu koosseisu kuuluvate hulgiteenuste osutamist.

Kuluarvestuse lahususe, hinnakontrolli ja kuluarvestuse kohustus ei ole samuti juurdepääsust keeldumise konkurentsiprobleemi vältimiseks kohane, kuna nimetatud kohustus reguleerib sideettevõtja hindasid ja kulusid, kuid ei taga püsiliinide lõppsegmenti turu koosseisu kuuluvate hulgiteenuste osutamist.

Konkurentsiamet analüüsis, kas Elionile juurdepääsukohustuste muutmine võrreldes Elionile juba eelmise turuanalüüsi käigus kehtestatud juurdepääsukohustusega on vajalik ning leidis, et oluliste muudatuste tegemine ei ole põhjendatud - eelmise turuanalüüsi käigus rakendatud juurdepääsukohustusega sarnased meetmed tagaksid ka edaspidi huvitatud juurdepääsu püsiliinide lõppsegmenti hulgiteenustele. Konkurentsiamet on seisukohal, et eeltoodud arvesse võttes ei ole kehtestatavad juurdepääsukohustused Elionile ülemääraselt koormavad, samuti on Konkurentsiameti hinnangul Elionil olemas nimetatud kohustuste täitmiseks vajalik tehniline valmisolek ja ressurss.

Kaaludes, kas juurdepääsu kohustuste kehtestamine Elionile on vajalik ja proportsionaalne ESS § 134 sätestatud eesmärkidega, hindas Konkurentsiamet ESS § 51 lõikes 2 sätestatud faktoreid ja leiab, et:

- püsiliinide lõppsegmentide hulgiteenuste jaoks vajalike konkureerivate vahendite kasutamine või paigaldamine, pidades silmas turu arengu tempot ja võttes arvesse asjasse puutuva juurdepääsu laadi ja liiki, on Elioni sidevõrgus tehniliselt ja majanduslikult teostatav, kuna Elionil on olemas selliste teenuste osutamiseks vajalik tehniline valmisolek ja ressurss;
- Elioni sidevõrgus on püsiliinide lõppsegmentide hulgiteenuste pakkumine mõistliku taotluse korral teostatav, võrreldes kasutatavate mahtudega, kuna vastava teenuse

pakkumisest saadavad tulud aitavad kaasa investeeringute tegemisele sidevõrgu arendamiseks;

- püsiliinide lõppsegmentide hulgiteenuste osutamine mõistliku taotluse alusel Elioni sidevõrgus ei ole ülemäära koormav ega sea ohtu Elioni esialgseid investeeringuid, kuna vastava teenuse osutamisest saadavad tulud tagavad esialgsete investeeringute tasuvuse;
- püsiliinide lõppsegmentide hulgiteenuste osutamise kohustuse kehtestamine soodustab konkurentsi jaemüügiturgudel pikema aja jooksul, kuna vastav kohustus tagab sideettevõtjatele sisenemise vastava hulgituruga seotud jaemüügiturgudele, mis omakorda suurendab konkureerivate teenuste pakkumist;
- püsiliinide lõppsegmentide hulgiteenuste osutamise kohustuse kehtestamine Elionile edendab nii konkurentsi jaemüügitasandil, kui ka kaitseb lõppkasutajate õigusi, kuna nimetatud kohustus soodustab konkurentide sisenemist nimetatud turuga seotud jaemüügiturgudele;
- püsiliinide lõppsegmentide hulgiteenuste osutamise kohustuse kehtestamine Elionile edendab üleeuroopaliste teenuste osutamise võimalikkust, kuna püsiliinide lõppsegmentide hulgiteenuste osutamine soodustab konkurentide sisenemist nimetatud turuga seotud jaemüügiturgudele, mis omakorda laiendab lõppkasutajate teenuste valikut.

Kohustus sõlmida püsiliinide lõppsegmentide hulgiteenuse tellimise korral vastav juurdepääsuleping ja võimaldada juurdepääsu vastavale teenusele nii kiiresti kui võimalik ja vältima põhjendamatu viivitamist, kusjuures püsiliinide lõppsegmentide hulgiteenuse tellimise täitmise tähtaeg ei tohi olla pikem kui Elioni poolt jaemüügiturul osutatava samaväärse püsiliiniteenuse tavakohase tellimise täitmise tähtaeg, on Konkurentsiameti hinnangul mõistlik, kuna Elionil on olemas selle teenuse osutamiseks vajalik ressurss ja tehnilised võimalused ning püsiliinide lõppsegmentide hulgiteenuste osutamisega põhjendamatu viivitamine takistab konkurentsi edendamist püsiliinide lõppsegmentide hulgiturgudega seotud jaemüügiturgudel.

Juurdepääsu kohustuste kehtestamine Elionile püsiliinide lõppsegmentide hulgiturul on:

- mõistlik ja otstarbekas, kuna see edendab konkurentsi vastava hulgituruga seotud jaemüügiturul;
- mittediskrimineeriv, kuna Elioni osutatavad püsiliinide lõppsegmentide hulgiteenused mõjutavad Elioni ulatusliku infrastruktuuri olemasolu tõttu olulisel määral konkurentsi asjakohase hulgituruga seotud jaemüügiturgudel. Sellest tulenevalt on õigustatud Elionile juurdepääsu kohustuste kehtestamine, et tõkestada Elioni võimalust oma märkimisväärset turujõudu ära kasutada konkurentsi takistamiseks;
- läbipaistev, kuna kohustus on kavandatud selliselt, et isikule oleks üheselt arusaadav, mida Konkurentsiamet tema suhtes on otsustanud ning millised õigused ja kohustused sellest temale tulenevad.

7.4. Mittediskrimineerimise kohustus

7.4.1. Mittediskrimineerimise kohustuse eesmärk

Juurdepääsudirektiivi preambuli punkti 17 kohaselt on mittediskrimineerimise kohustuse eesmärgiks tagada, et märkimisväärse turujõuga ettevõtja ei moonutaks konkurentsi eelkõige juhul, kui tegemist on vertikaalselt integreeritud ettevõtjaga, kes pakub teenuseid ettevõtjatele, kellega ta konkureerib allapoole seotud turgudel.

Lisaks eelnevale on mittediskrimineerimise kohustuse kehtestamine suunatud ka ESS §134 lõigetes 1 ja 2 nimetatud eesmärkide täitmisele eelkõige seeläbi, et nimetatud kohustuse kehtestamisega tõkestatakse konkurentsi moonutamine ja takistamine sideteenuste turgudel ning tagatakse sideettevõtjate võrdne ja mittediskrimineeriv kohtlemine.

7.4.2. Mittediskrimineerimise kohustuse kehtestamine

Konkurentsiamet kehtestab Elionile püsiliinide lõppsegmentide hulgiturul otsuse punktis 5.4.3. ja otsuse lisas 1 hindade analüüs) nimetatud konkurentsiprobleemide lahendamiseks ning konkurentsi moonutamise ja takistamise tõkestamiseks ning sideettevõtjate võrdse ja mittediskrimineeriva kohtlemise tagamiseks ESS § 50 lg 1 punktis 3 sätestatud mittediskrimineerimise kohustuse, mille korral peab Elion püsiliinide lõppsegmentide hulgiteenuste osutamisel rakendama sideettevõtjatele samadel asjaoludel samaväärseid tingimusi ning osutama nimetatud teenuseid ja avaldama informatsiooni sideettevõtjatele samadel tingimustel ja samasuguse kvaliteediga nagu enda või oma tütarettevõtjate või partnerite puhul.

Mittediskrimineerimise kohustuse raames peab Elion püsiliinide lõppsegmentide hulgiteenuste osutamisel muu hulgas rakendama sideettevõtjatele samasuguseid hindasid nagu enda või oma tütarettevõtjate või partnerite puhul.

7.4.3. Mittediskrimineerimise kohustuse kehtestamise motivatsioon

Mittediskrimineerimise kohustuse kehtestamine on suunatud otsuse punktis 5.4.3. ja otsuse lisas 1 kirjeldatud konkurentsiprobleemide vältimisele.

Mittediskrimineerimise kohustuse kehtestamisega välditakse tulevikus märkimisväärse tõenäosusega esineda võivat Elioni kui vertikaalselt integreeritud ettevõtja poolset teiste sideettevõtjate diskrimineerimist püsiliinide lõppsegmentide hulgiturul ja sellega kaasnevat teiste sideettevõtjate turule sisenemise takistamist ning konkurentsi moonutamist või piiramist asjakohase hulgituruga seotud jaemügiturgudel.

Konkurentsiamet kaalus erinevaid meetmeid, mis tagaksid diskrimineerimisega seotud konkurentsiprobleemide lahendamise ja leidis, et selleks sobivaim ja proportsionaalseim, arvestades kohustuse kehtestamise eesmärki, on otsuse punktis 7.4.2. toodud mittediskrimineerimise kohustus, kuna ükski teine ESS §-s 50 sätestatud märkimisväärse turujõuga ettevõtja kohustus ega mõni muu ESS-is sätestatud meede ei lahenda nimetatud konkurentsiprobleeme täielikult ning ei ole seega asjakohane.

Läbipaistvuskohustused ei ole diskrimineerimisega seonduvate konkurentsiprobleemide ärahoidmiseks piisavad, kuna nimetatud kohustused sätestavad üksnes kohustuse avaldada püsiliinide lõppsegmentide turu koosseisu kuuluvate hulgiteenustega seotud andmeid, kuid ei kohusta osutama vastavaid teenuseid kõigile võrdsetel tingimustel (sh võrdse kvaliteediga, võrdse informatsiooni kättesaadavusega, võrdse teenuse osutamise tähtajaga, võrdsete nõuete ja toote omadustega).

Juurdepääsukohustused ei ole diskrimineerimisega seonduvate konkurentsiprobleemide ärahoidmiseks sobivad, kuna juurdepääsukohustused tagavad küll püsiliini lõppsegmentide hulgituru koosseisu kuuluvate hulgiteenuste osutamise teistele huvitatud sideettevõtjatele, kuid ei taga neile selliste teenuste osutamisel võrdseid tingimusi.

Hinnakontrolli ja kuluarvestuse kohustus ei ole diskrimineerimise konkurentsiprobleemi lahendamiseks sobiv, kuna hinnakontrolli kohustus lahendab hinnaprobleemid, kuid ei lahenda diskrimineerimise probleeme.

Konkurentsiamet analüüsis, kas Elioni mittediskrimineerimise kohustuste muutmine võrreldes Elionile juba eelmise turuanalüüsi käigus kehtestatud mittediskrimineerimise kohustustega on vajalik, ning leidis, et oluliste muudatuste tegemine ei ole põhjendatud - eelmise turuanalüüsi käigus rakendatud mittediskrimineerimise kohustustega sarnased meetmed tagaksid ka edaspidi huvitatud isikutele juurdepääsu püsiliini lõppsegmentide hulgituru teenustele.

Konkurentsiameti hinnangul ei ole mittediskrimineerimise kohustus Elionile majanduslikult ebamõistlikult koormav ning pikas perspektiivis on nimetatud kohustuse kehtestamine kasulik konkurentsi edendamiseks püsiliini lõppsegmentide hulgituruga lähedalt seotud jaeturgudel. Samuti on Konkurentsiamet veendunud, et informatsiooni avaldamine teistele sideettevõtjatele samadel tingimustel ja samasuguse kvaliteediga nagu endale või oma tütarettevõtjatele või partneritele ei nõua Elionilt majanduslikult märkimisväärsed kulutusi.

Mittediskrimineerimise kohustuste kehtestamine Elionile on:

- mõistlik ja otstarbekas, kuna see tagab, et Elion ei kasuta oma turujõudu konkurentsi kahjustavalt ega kohtle oma konkurente ebavõrdselt;
- mittediskrimineeriv, kuna Elioni osutatavad püsiliinide lõppsegmentide hulgiteenused mõjutavad Elioni ulatusliku infrastruktuuri olemasolu tõttu olulisel määral konkurentsi asjakohase hulgituruga seotud jaemüügiturgudel. Sellest tulenevalt on õigustatud Elionile mittediskrimineerimise kohustuse kehtestamine, et tõkestada Elioni võimalust oma märkimisväärset turujõudu ära kasutada konkurentsi takistamiseks;
- läbipaistev, kuna kohustus on kavandatud selliselt, et isikule oleks üheselt arusaadav, mida Konkurentsiamet tema suhtes on otsustanud ning millised õigused ja kohustused sellest temale tulenevad.

7.5. Läbipaistvuskohustused

7.5.1. Läbipaistvuskohustuste eesmärk

Juurdepääsudirektiivi preambuli punkti 16 kohaselt on läbipaistvuskohustuste eesmärgiks aidata muuta läbirääkimisi kiiremaks, vältida vaidlusi ja anda turul tegutsevatele ettevõtjatele kindlustunne selle kohta, et teenuste pakkumiste tingimused ei ole diskrimineerivad, ning tagada sidumiseks ja/või juurdepääsuks vajaliku teabe võrdne kättesaadavus kõigile huvitatud sideettevõtjatele.

Samuti on läbipaistvuskohustuste kehtestamine suunatud ka ESS § 134 lõigetes 1 ja 2 nimetatud eesmärkide täitmisele eelkõige seeläbi, et nimetatud kohustus toetab sideteenuste turgudel konkurentsi moonutamise ja takistamise tõkestamist ning sideettevõtjate võrdset ja mittediskrimineerivat kohtlemist.

7.5.2. Läbipaistvuskohustuste kehtestamine

Konkurentsiamet kehtestab Elionile püsiliinide lõppsegmentide turul otsuse punktis 5.4. (koos alapunktidega) ja otsuse lisas 1 kirjeldatud konkurentsiprobleemide lahendamise ning sideteenuste turgudel konkurentsi moonutamise ja takistamise tõkestamiseks otstarbekas ja proportsionaalne kehtestada Elionile ESS § 50 lg 1 punkti 1 alusel kohustuse avaldada Konkurentsiameti nõudmisel püsiliinide lõppsegmentide hulgiteenustega seotud andmed kuluarvestuse, tehniliste tingimuste, võrgu omaduste, teenuse osutamise tingimuste ja tasude kohta.

Tehniliste tingimuste, teenuste osutamise tingimuste ja tasude avaldamise raames nõuab Konkurentsiamet Elionilt oma veebilehel järgmiste andmete avaldamist:

- püsiliinide lõppsegmentide hulgiteenuste tellimise kord ja tellimuste täitmise tähtajad;
- püsiliinide lõppsegmentide hulgiteenuste osutamise tehnilised tingimused ja kvaliteet;
- püsiliinide ümberpaigutamise kord;
- püsiliinide remondi- ja hooldustööde tegemise kord;
- püsiliinide rikete kõrvaldamise kord ja tähtajad;
- püsiliinide lõppsegmentide hulgiteenuste hinnad;
- vastutus püsiliinide lõppsegmentide hulgiteenuste osutamise tingimuste rikkumise korral, sealhulgas tellimuste täitmise tähtaegade ja rikete kõrvaldamise tähtaegade ületamise korral.

7.5.3. Läbipaistvuskohustuste kehtestamine motivatsioon

Konkurentsiameti hinnangul aitab läbipaistvuskohustus kaasa kõigi otsuse punktis 5.4. (koos alapunktidega) ja otsuse lisas 1 (hindade analüüs) nimetatud konkurentsiprobleemide lahendamisele. Ainult läbipaistvuskohustus ei suuda üldjuhul konkurentsiprobleeme lahendada või ära hoida. Nimetatud kohustust kasutatakse teiste kohustustega kaasneva ning neid efektiivsemaks muutva kohustusena.

Näiteks juurdepääsust keeldumise konkurentsiprobleemi lahendamisele aitavad läbipaistvuskohustused kaasa sellega, et muudavad juurdepääsu tingimused kõigile kättesaadavaks ja läbipaistvaks ning juurdepääsu läbiraakimised kiiremaks. Tehniliste liideste avatus ja läbipaistvus on aga juurdepääsu ja koostalitlusvõime tagamisel eriti olulised.

Samuti aitavad läbipaistvuskohustused kaasa sellele, et annavad vastavatel turgudel tegutsevatele ettevõtjatele kindlustunde selles osas, et püsiliini lõppsegmentide turu koosseisu kuuluvate teenuste osutamisel ei kohaldata erinevatele sideettevõtjatele erinevaid tingimusi.

Läbipaistvuskohustus on ka mittediskrimineerimise kohustuse loomulik täiend, kuna selleks, et tuvastada käitumist, mis võib diskrimineeriva tegevuse tõttu kahjulik olla, peab osapooltel olema võimalik vabalt jälgida ja võrrelda tegureid, mille puhul diskrimineerimine võiks aset leida.

Ülemäärase hinnakujunduse vältimist toetab läbipaistvuskohustus läbi hindade avalikustamise, mis aitab kiiremini nimetatud konkurentsiprobleemi tuvastada. Konkurentsiamet kaalus erinevaid meetmeid, mis tagaksid püsiliinide lõppsegmentide turu koosseisu kuuluvate teenuste kasutamiseks vajaliku teabe kättesaadavuse kõigile huvitatud isikutele ja leidis, et selleks sobivaim ja proportsionaalseim, arvestades kohustuse

kehtestamise eesmärki, on otsuse punktides 7.5.2. toodud läbipaistvuskohustused, kuna ükski teine ESS §-s 50 sätestatud märkimisväärse turujõuga ettevõtja kohustus ega mõni muu ESS-is sätestatud meede ei taga teabe kättesaadavust nii efektiivselt.

Ainult mittediskrimineerimise kohustus ei ole teabe kättesaadavuse tagamiseks piisav, kuna see ei taga teabe kompaktsust (näiteks näidispakkumise kujul) avalikustamist konkreetsete teenuste jaoks efektiivseimal viisil (näiteks veebilehel). Samuti ei ole juurdepääsu kohustused ning hinnakontrolli ja kuluarvestuse kohustused piisavad, kuna nimetatud kohustused ei sätesta konkreetseid kohustusi teabe kättesaadavuse kohta.

Konkurentsiamet analüüsis, kas Elionile läbipaistvuskohustuste muutmine võrreldes neile juba eelmise turuanalüüsi käigus kehtestatud läbipaistvuskohustustega on vajalik ning leidis, et oluliste muudatuste tegemine ei ole põhjendatud - eelmise turuanalüüsi käigus rakendatud läbipaistvuskohustustega sarnased meetmed tagaksid ka edaspidi huvitatud juurdepääsu püsiliinide lõppsegmentide hulgituru teenustele.

Konkurentsiamet on seisukohal, et eeltoodut arvesse võttes ei ole kehtestatavad läbipaistvuskohustused Elionile ülemääraselt koormavad, samuti on Konkurentsiameti hinnangul Elionil olemas nimetatud kohustuste täitmiseks vajalik tehniline valmisolek ja ressursid.

Läbipaistvuskohustuste kehtestamine Elionile on:

- mõistlik ja otstarbekas, kuna püsiliinide lõppsegmentide hulgiteenuste osutamise tingimuste ja hindade avaldamine tagab konkurentsi ja turgude stabiilsuse;
- mittediskrimineeriv, kuna Elioni osutatavad püsiliinide lõppsegmentide hulgiteenused mõjutavad Elioni ulatusliku infrastruktuuri olemasolu tõttu olulisel määral konkurentsi asjakohase hulgituruga seotud jaemüügiturgudel. Sellest tulenevalt on õigustatud Elionile läbipaistvuskohustuste kehtestamine, et tõkestada Elioni võimalust oma märkimisväärset turujõudu ära kasutada konkurentsi takistamiseks;
- läbipaistev, kuna kohustus on kavandatud selliselt, et isikule oleks üheselt arusaadav, mida Konkurentsiamet tema suhtes on otsustanud ning millised õigused ja kohustused sellest temale tulenevad.

7.6. Hinnakontrolli kohustus

7.6.1. Kuluarvestuse lahususe, hinnakontrolli ja kuluarvestuse kohustuse alused ja eesmärk

Juurdepääsudirektiivi preambuli punkti 20 kohaselt võib hinnakontroll osutada vajalikuks, kui turuanalüüs näitab, et konkurents konkreetsetel turudel ei ole tulemuslik.

Juurdepääsudirektiivi preambuli punkti 18 kohaselt võimaldab raamatupidamise (kuluarvestuse) lahusus muuta sisemised ülekandehinnad nähtavaks ja seega saavad riigi reguleerivad asutused vajaduse korral kontrollida mittediskrimineerimise kohustuse täitmist.

Lisaks eelnevale on kuluarvestuse lahususe, hinnakontrolli ja kuluarvestuse kohustuse kehtestamine suunatud ka ESS § 134 lõigetes 1 ja 2 sätestatud eesmärkide täitmisele eelkõige seeläbi, et nimetatud kohustus tõkestab konkurentsi moonutamise või takistamise sideteenuste turgudel ning kõrvaldab Euroopa Liidu sees takistused sideteenuste osutamisele, sealhulgas sidevõrkude ja nendega seotud vahendite pakkumisele.

Vastavalt ESS § 50 lg 1 punktile 7 võib Konkurentsiamet sideettevõtja suhtes, kes on tunnistanud märkimisväärse turujõuga ettevõtjaks, kehtestada vastaval turul sidumise või juurdepääsuga juurdepääsu või sidumist puudutavate kulude katmise ja hinnakontrolliga seotud kohustuse ning kuludele orienteeritud tasudega ja kuluarvestussüsteemiga seotud kohustuse vastavalt ESS §-le 52.

Vastavalt ESS § 50 lg 1 punktile 4 võib Konkurentsiamet sideettevõtja suhtes, kes on tunnistanud märkimisväärse turujõuga ettevõtjaks, kehtestada vastaval turul sidumise või juurdepääsuga seotud tegevuste kohta eraldi arvestuse pidamise kohustuse, mille raames Konkurentsiamet võib nõuda, et vertikaalselt integreeritud ettevõtja muudaks läbipaistvaks oma hulgi müügi hinnad ja sisemised transferthinnad.

Vastavalt ESS § 52 lõikele 1 võib Konkurentsiamet kehtestada märkimisväärse turujõuga ettevõtjale ESS § 50 lg 1 punktis 7 sätestatud sidumise või juurdepääsu kulude ja tasudega seotud kohustusi, sealhulgas kuludele orienteerituse ja kuluarvestussüsteemiga seotud kohustusi, tingimusel, et ta on turuanalüüsi käigus tuvastanud, et konkurentsi mittetoimimise tõttu on märkimisväärse turujõuga ettevõtjal võimalik hoida hindu ülemäära kõrgel või madalal tasemel, moonutades konkurentsi ja kahjustades lõppkasutajate huve.

Vastavalt ESS § 52 lõikele 2 võtab Konkurentsiamet ESS § 50 lg 1 punktis 7 nimetatud kohustuste kehtestamisel arvesse sideettevõtja poolt tehtud investeeringuid ja seda, et märkimisväärse turujõuga ettevõtjal peab olema võimalik teenida mõistlikku kasumit, võttes arvesse kaasnevaid riske. Samuti lähtub Konkurentsiamet sideettevõtjale ESS § 50 lg 1 punktis 7 nimetatud kohustuste kehtestamisel põhimõttest, et igasugune Konkurentsiameti poolt nõutav kulude katmise mehhanism või hinna kujundamise meetodika peab teenima efektiivse ja pideva konkurentsi huvi ja suurendama lõppkasutajate kasu. Selleks võib Konkurentsiamet arvestada ka hindu, mis on kasutusel teistel võrreldavatel turgudel.

Kui Konkurentsiamet on kehtestanud märkimisväärse turujõuga ettevõtjale ESS § 50 lõike 1 punktis 7 sätestatud kuludele orienteeritud tasudega seotud kohustusi, siis vastavalt ESS § 52 lõikele 3 peab märkimisväärse turujõuga ettevõtja Konkurentsiameti nõudel tõendama, et teenuse tasud põhinevad teenuse osutamise kuludel, millele lisandub mõistlik kasum.

Vastavalt ESS § 52 lõikele 4 võib Konkurentsiamet vajaduse korral § 52 lõikes 3 sätestatud teenuse osutamise kulude kontrollimisel kasutada ettevõtja poolt kasutatud kulude arvestamise meetodikast erinevat meetodikat. Kui selgub, et teenuse tasud ei põhine teenuse osutamise kuludel, on Konkurentsiametil õigus nõuda tasude kooskõlla viimist teenuse osutamise kuludega.

7.6.2. Kuluarvestuse lahususe, kuluarvestuse kohustuse ja hinnakontrolli kohustuste kehtestamine

Konkurentsiamet analüüsis (vt otsuse lisa 1) Elioni poolt hetkel rakendatavaid püsiliini lõppsegmentide juurdepääsu hindasid ja leidis, et need on ülemäärased ning tekitavad seetõttu konkurentsimoonutusi ja -probleeme.

Võttes arvesse eeltoodut, kehtestab Konkurentsiamet Elionile püsiliinide lõppsegmentide turul otsuse punktis 5.4. (koos alapunktidega) ja otsuse lisas 1 (hindade analüüs) kirjeldatud konkurentsiprobleemide vältimiseks ning klientide huvide kaitseks ESS § 50 lg 1 punktis 4 sätestatud kulude eraldi arvestuse kohustuse ning ESS § 50 lg 1 punktis 7 sätestatud kuludele orienteeritud tasudega seotud kohustuse.

Kulude eraldi arvestuse ja kuludele orienteeritud tasude kohustuse raames nõuab Konkurentsiamet Elionilt järgmist:

- Elion peab rakendama teistele sideettevõtjatele ja enda üksustele osutatavatele püsiliini lõppsegmentide juurdepääsu teenustele kulude eraldi arvestamiseks otsuse lisas 2 toodud meetodikat, mida on Sideameti otsusega sätestatud meetodikaga võrreldes täpsustatud;
- Elion peab rakendama teistele sideettevõtjatele osutatavatele püsiliini lõppsegmentide juurdepääsu teenustele kuludele orienteeritud hindasid, mis on arvestatud vastavalt otsuse lisas 2 toodud meetodikale, mida on Sideameti otsuses sätestatud meetodikaga võrreldes täpsustatud;
- Elion võib rakendada püsiliini lõppsegmentide juurdepääsu teenustele allahindluseid, kui need on kuludega põhjendatud;
- Elion ei või liitumishindadesse arvestada kulusid püsiliini lõppsegmentidega seotud infrastruktuuri ehitamiseks ja/või soetamiseks, mille märkimisväärse turujõuga ettevõtja hiljem võtab arvele oma põhivarana ja millelt ta hiljem hakkab kulumit ja ärikasumit arvestama;
- Elion peab regulaarselt üks kord igal kalendriaastal püsiliini lõppsegmentide juurdepääsu teenuste hinnad ümber arvestama ja vastavad ümber arvestatud hinnad rakendama;
- Elion ei või püsiliini lõppsegmentide juurdepääsu teenuste hindasid muuta kalendriaastas rohkem, kui $\pm 10\%$ võrreldes eelmisel kalendriaastal viimasena rakendatud vastavate hindadega.

7.6.3. Hinnakontrolli kehtestamise motivatsiooni, kuluarvestuse ja kuluarvestuse lahususe kohustuse kehtestamise motivatsioon

Tuginedes läbiviidud hindade analüüsile (otsuse lisa1), on Elionil selgest domineerivast turupositsioonist tulenevalt hinnakontrolli mehhanismi kehtestamata jätmisel või hetkel kehtivate hinnakontrolli kohustustega jätkamisel eeldused kahjustada konkurentsi läbi ülemäärase hinnakujunduse, hinnadiskrimineerimise ja ristsubsideerimise. Kulude eraldi arvestamise ja kuludele orienteeritud tasude kohustus on suunatud püsiliini lõppsegmentide juurdepääsu turu koosseisu kuuluvate teenuste toetamiseks mittediskrimineerival viisil ja hindade analüüsis kirjeldatud vastava turu teenuste hindadega seotud konkurentsiprobleemide ärahoidmisele.

Konkurentsiamet kaalus erinevaid meetmeid, mis tagaksid püsiliini lõppsegmentide juurdepääsu turul hindade analüüsis kirjeldatud konkurentsiprobleemide vältimise ning leidis, et kõige sobivam ja proportsionaalsem on kehtestada käesoleva otsuse punktis 7.6.2. sätestatud kohustused, kuna ükski teine ESS §-s 50 sätestatud märkimisväärse turujõuga ettevõtja kohustus ega mõni muu ESS-is sätestatud meede ei taga nimetatud konkurentsiprobleemide lahendamist nii efektiivselt. Samuti on Elionil kehtestatavate kohustustega sarnase kulude arvestamise meetodika rakendamise kogemus ning seega ei nõua kehtestatav kohustus ettevõtjalt olulisi lisaressursse ja ei ole ettevõtjale liigselt koormav.

Konkurentsiamet leiab, et püsiliini lõppsegmentide juurdepääsu turul kulude eraldi arvestamise ja kuludele orienteeritud tasude kohustuse kehtestamine Elionile on:

- mõistlik ja otstarbekas, kuna see tagab, et Elion ei kasuta oma turujõudu konkurentsi kahjustavalt;
- mittediskrimineeriv, kuna Elioni osutatav püsiliini lõppsegmentide juurdepääsu teenus mõjutab Elioni ulatusliku infrastruktuuri olemasolu tõttu olulisel määral konkurentsi vastaval turul ja vastava turuga lähedalt seotud jaemüügiturgudel. Sellest tulenevalt on

õigustatud Elionile kulude eraldi arvestamise ja kuludele orienteeritud tasude kohustuse kehtestamine, et tõkestada Elioni võimalust oma märkimisväärset turujõudu ära kasutada konkurentsi takistamiseks;

- läbipaistev, kuna kohustus kehtestatakse selliselt, et isikule oleks üheselt arusaadav, mida Konkurentsiamet tema suhtes on kavandanud ning millised õigused ja kohustused sellest temale tulenevad.

7.6.4. Hinna reguleerimise metoodika valiku analüüs

ESS § 52 lõike 2 kohaselt peab igasugune Konkurentsiameti poolt nõutav kulude katmise mehhanism ja hinnakujundamise metoodika teenima efektiivse ja pideva konkurentsi huvi ning suurendama tarbijate kasu.

Hindamiseks alternatiivsete metoodikate sobivust nimetatud kriteeriumitega, analüüsis Konkurentsiamet järgmisi põhilisi Euroopa Liidu sideteenuste turgude reguleerimisel kasutatavaid hinnakontrolli metoodikaid²⁶:

- kuludele orienteeritus: hindade kujundamine lähtudes kuludest, mis leitakse kuluarvestussüsteemide abil. Sellisteks kuluarvestussüsteemideks võivad olla näiteks:
LRAIC (Long Run Average Incremental Costs - pikaajaliste keskmiste lisanduvate kulude metoodika) või
HC FDC (Historical Cost based Fully Distributed Costs - ajaloolistel kuludel põhinev täielikult jaotatavate kulude metoodika) või
CC FDC (Current Cost based Fully Distributed Costs – jooksvatel kuludel põhinev täielikult jaotatavate kulude metoodika);
- komponendi tõhusa hindamise reegli (*efficient component pricing rule* - edaspidi *ECPR*) kasutamine, mille lihtsustatud vorm on „jaehind-miinus” meetod;
- võrreldavate turgude hindade kasutamine.

7.6.4.1. Kuludele orienteeritud hinnakontrolli metoodika

Kuludele orienteeritud hinnad on kõige sobivamad olukorras, kus turujõud võrguteenuste pakkumise tasandil võimaldab märkimisväärse turujõuga ettevõtjal nõuda ülemääraseid hindu ja kus on ebatõenäoline, et märkimisväärse turujõuga ettevõtja turujõud konkurentsi abil mõistliku aja jooksul väheneks (st eriti juhtudel, kus turul eksisteerivad kõrged sisenemise tõkked). Seda, et püsiliini lõppsegmendile juurdepääsu turule sisenemisel eksisteerivad kõrged sisenemise tõkked, põhjendas Konkurentsiamet otsuse punktis 5.3.4. (koos alapunktidega).

Euroopa Liidu riiklike sideturu regulaatorite poolt kõige sagedamini kasutatavad lähenemised kuludele orienteeritusele on *LRAIC*, *HC FDC* ja *CC FDC*.

LRAIC metoodika võib põhineda jooksvatel või tulevastel kuludel, hõlmates ebaefektiivsuse kohandusi, ning ülalt-alla (retrospektiivsel) või alt-üles mudelil. Kogu teenuse kulu defineeritakse *LRAIC* kontseptsioonist lähtuvalt kui senisele kulude mahule lisanduv kulu, mida kantakse teenust osutades ja mida ei eksisteeri, kui teenust ei osutata. Lähtepunktiks võivad olla ettevõtja ajaloolised kulud, mis hinnatakse ümber lähtudes jooksvatest või tulevastest hindadest ja efektiivsuseeldustest (st välistatakse ebaolulised kulud). Alternatiivina

²⁶ Vt lk 7 <http://www.irg.eu/template20.jsp?categoryId=260350&contentId=543311>.

või täiendina võib erinevaid finants- või tehnilisi eeldusi kasutades konstrueerida majanduslikke ja tehnilisi nn alt-üles mudelid.

HC FDC ja *CC FDC* meetodikad tähendavad lihtsustatult seda, et ühe puhul on kulude arvestamise aluseks võetud ajaloolised kulud ja teisel jooksvad kulud ehk hetkel käibivad seadmete hinnad, nimetatud kulud jaotatakse täielikult kõigi teenuste vahel, samuti võetakse arvesse mõistlikku kasumit investeeringutelt. *HC FDC* meetodika rakendamisel on hinnakontrolli aluseks olevad kulud võrreldavad ettevõtja reaalsete majandustulemustega. Samuti on selle meetodika rakendamine oluliselt lihtsam kui *CC FDC* meetodika puhul, kuna ajalooliste kulude teisendamise etapp jooksvatele kuludele jääb kuluarvestussüsteemi loomisel ära.

Eeltoodud hinnakontrolli meetodikate alusel hinna väljaarvutamine on pikaajaline protsess, mis nõuab ettevõtjalt palju tööjõuressurssi ja aega. Näiteks on jooksvate kulude teisendamine keerukas, tuginedes paljudel eeldustel ja eksperthinnangutel ning selle korrektne teostus on seetõttu tööjõuressursirohke. Samuti eeldab korrektne kulude jagamine suurele hulgale kulukirjetele õige kulukäituri leidmist, et need kulud teenustele õigesti jagada.

HC FDC hinnakontrolli meetodika rakendamine on ettevõtjale vähem koormavam, kui *CC FDC* või *LRAIC*-meetodikal põhinevat hinnakontrolli meetodika rakendamine, kuna puudub kohustus teisendada ajaloolised kulud jooksvateks kuludeks ja hinnata tulevasi kulusid.

Konkurentsiamet ei pea põhjendatuks Elionile *CC FDC* või *LRAIC* hinnakontrolli meetodika kehtestamist ja leiab, et piisab lihtsamast ülalt-alla ajaloolisel kulubaasil ja täielikult jaotatavatel kuludel põhineva hinnakontrolli meetodika (*Top-Down Historical Cost based, Fully Distributed Costs – Top-Down HC FDC*) kasutamisest Elioni poolt. Elion on nimetatud meetodikat rakendanud alates 01.10.2007 telefonivõrgus kõne algatamise ja lõpetamise turul ja vaskpaarile juurdepääsu turul, mille tulemusel Elioni vastavad hinnad alanesid. Konkurentsiamet hinnangul on selline meetodika piisav, et vältida ülemääraseid hindasid, ristsubsideerimist ja hinnadiskrimineerimist.

Samuti peab Konkurentsiamet põhjendatuks seada Elionile piirang, mille kohaselt ei või püsiliini lõppsegmentidele juurdepääsu teenuste hindasid muuta kalendriaastas rohkem, kui $\pm 10\%$ võrreldes eelmisel kalendriaastal viimasena rakendatud vastavate hindadega. Konkurentsiameti hinnangul tagab see püsiliini lõppsegmentidele juurdepääsu turu läbipaistvuse ja stabiilsuse ning aitab vastaval turul osalevatel sideettevõtjatel (nii vastava teenuse pakkujal, kui ka kasutajatel) paremini planeerida oma äritegevust, kaasa arvatud investeeringuid.

Kuludele orienteeritud tasude kohustust täiendab ESS § 50 lg 1 punktis 4 nimetatud kulude eraldamise kohustus, kuna see võimaldab veenduda, et ettevõtja ei ole lisanud püsiliini lõppsegmentidele juurdepääsu turu koosseisu kuuluvatele teenuste hindadele mittevajalikke kulusid. Samuti aitab see kaasa hinnadiskrimineerimise, röövelliku hinnakujunduse ja ristsubsideerimise konkurentsiprobleemi tuvastamisele, kuna võimaldab eraldada jae- ja hulgitteenustega seotud kulusid ja tulusid.

7.6.4.2. ECPR hinnakontrolli meetodika

ECPR kasutamine võib olla sobiv olukorras, kui hulgituruga vertikaalselt allapoole seotud jaeturg on kasvavas, laienevas faasis. Selline hinnakontrolli meetod takistab märkimisväärse turujõuga ettevõtjal tõhustada oma turupositsiooni hindade ja kasumi kokkusurumise kaudu ning samal ajal tagab investeeringute stimuleerimise toetuse.

Hetkel on Eestis püsiliini lõppsegmentidele juurdepääsu turul selline meetodika ebasobiv, kuna vertikaalselt allapoole seotud kõneteenuste ja püsiliiniteenuste jaeturu käibed vähenevad.

7.6.4.3. Võrreldavate turgude hindade kasutamise meetodika

Kuludele orienteerituse ja *ECPR* hinnakontrolli meetodikatele on alternatiiviks ka võrreldavate turgude hindade kasutamine. See seob hinna ühel turul hinnaga teisel võrreldaval turul (mõnikord rahvusvahelise võrdluse näol) ja on iseäranis kasulik varem reguleerimata turgudel seni, kuni on välja töötatud asjakohased kuludele orienteerituse meetodikad.

Võrreldavate hindade kasutamise meetodika analüüsitaval turul ei ole otstarbekas, kuna see jätab suuremad võimalused ülemääraste hindade rakendamiseks võrreldes hindade arvestamisega *HC FDC* meetodika abil. *HC FDC* kulu arvestamise meetodika kasutamine likvideerib ülemääraste hindade rakendamise ja seeläbi konkurentsimoonutused ja –takistused efektiivsemalt, kui võrreldavate hindade kasutamine.

7.6.4.4. Hinna reguleerimise meetodika analüüsi kokkuvõte

Hetkel Elionile rakendatav hinnakohustus põhineb võrreldavate turgude hindade rakendamisel. Kaaludes eeltoodud alternatiivseid hinna reguleerimise meetodikaid, leiab Konkurentsiamet, et hetkel rakendatav hinnakohustus ei ole piisav hindade analüüsis (lisa 1) välja toodud ülemäärase hinna ja sellega kaasnevate konkurentsiprobleemide vältimiseks.

Sobivam meetodika, mis väldib hindade analüüsis kirjeldatud ülemäärast hinda ja sellega kaasnevaid konkurentsiprobleeme ning suurendab lõppkasutajate kasu ja ei ole sideettevõtjale püsiliini lõppsegmendile juurdepääsu turul ülemäära koormav, on ülalt-alla ajaloolisel kulubaasil ja täielikult jaotatavatel kuludel põhinev hinnakontrolli meetodika.

7.6.4.5. Investeeringute ja mõistliku kasumi teenimise võimaluse arvesse võtmine

Vastavalt ESS § 52 lõikele 2 võtab Konkurentsiamet ESS § 50 lg 1 punktis 7 nimetatud kohustuste kehtestamisel arvesse sideettevõtja poolt tehtud investeeringuid ja seda, et märkimisväärse turujõuga ettevõtjal peab olema võimalik teenida mõistlikku kasumit, võttes arvesse kaasnevaid riske.

Konkurentsiamet kinnitab, et otsuse punktis 7.6.2. sätestatud kuluarvestuse lahususe, kuluarvestuse kohustuse ja hinnakontrolli kohustuste kehtestamise kohustuse puhul sideettevõtja poolt tehtud investeeringuid ja mõistliku kasumi teenimise võimalust arvesse võetud.

Ajaloolistel kuludel põhinev püsiliini lõppsegmendile juurdepääsu turu teenuste hinnad näitavad tegelikult selle teenusega seotud kulude taset sh investeeringutest tulenevat kulumit, tegevuskulusid ja kapitalikulu sh mõistlikku kasumit. Seega võimaldab kuludele orienteeritud püsiliini lõppsegmendile juurdepääsu turu teenuste hinnad ettevõtjal katta nii investeeringud kui ka teenida mõistlikku kasumit.

7.6.4.6. Efektiivse ja pideva konkurentsi huviga arvestamine ja lõppkasutajate kasu suurendamine

Vastavalt ESS § 52 lõikele 2 lähtub Konkurentsiamet sideettevõtjale ESS § 50 lg 1 punktis 7 nimetatud kohustuste kehtestamisel põhimõttest, et igasugune Konkurentsiameti poolt nõutav kulude katmise mehhanism või hinna kujundamise meetodika peab teenima efektiivse ja pideva konkurentsi huvi ja suurendama lõppkasutajate kasu. Selleks võib Konkurentsiamet arvestada ka hindu, mis on kasutusel teistel võrreldavatel turgudel.

Kulude eraldi arvestamise ja kuludele orienteeritud tasude kohustus teenib efektiivse ja pideva konkurentsi huvi ja suurendab lõppkasutajate kasu, kuna nimetatud kohustuse eeldatavaks tulemuseks on püsiliini lõppsegmendile juurdepääsu turu teenuste hindade baseerumine tegelikel kuludel. Seega neile alternatiivsetele operaatoritele või teenusepakkujatele, kellele

püsiliini lõppsegmenti turu teenuste kasutamine on oluline kulu, väheneb vastava turuga seotud jaeturgudel müügi piiramine läbi kõrgete kulude (vt otsuse lisa 1 joonis 1).

Samuti luukase kulude eraldi arvestamise ja kuludele orienteeritud tasude kohustusega eeldused lõppkasutajatele osutatavate jaeteenuste hindade alanemiseks, mis omakorda tagab lõppkasutajate kasu ja arendab efektiivset ning pidevat konkurentsi turul.

7.7. Kohustuste täitmise tähtaeg

Vastavalt ESS § 49 lõikele 4 annab Konkurentsiamet mõistliku tähtaja MTE-ks tunnistatud isikule MTE-ks tunnistamise otsuses sätestatud kohustuste täitmiseks.

Konkurentsiamet leiab, et püsiliini lõppsegmentile juurdepääsu turul on mõistlik nõuda Elionilt otsuse punktides 7.3.2.; 7.4.2.; 7.5.2. ja 7.6.2. kirjeldatud kohustuste täitmist alates 01. aprill 2011.

Tähtaja määramisel on Konkurentsiamet arvestanud, et Elionil on piisavalt aega talle kehtestatavate kohustuste täitmiseks. Samuti on Elionil olemas tehnilised võimalused püsiliini lõppsegmentile juurdepääsu turu koosseisu kuuluvate hulgiteenuste osutamiseks ning varasem kogemus nimetatud hulgiteenuste osutamisel koos juurdepääsu, läbipaistvus, mittediskrimineerimise kohustuse täitmisega. Samuti on Elionil varasem kogemus kehtestatava hinnakohustusega samaväärse meetodika rakendamisega telefonivõrgus kõne algatamise ja lõpetamise turul ning vaskpaarile juurdepääsu turul.

Võttes arvesse eeltoodut, leiab Konkurentsiamet, et kohustuste täitmise tähtaeg alates 01. aprill 2011 ei ole Elionile ülemääraselt koormav.

Konkurentsiamet peab vajalikuks välja tuua, et Sideameti 31. augusti 2007. aasta otsusega nr J.1-45/07/14 püsiliinide lõppsegmentide turul kehtestatud märkimisväärse turujõuga ettevõtja kohustused kehtivad Elionile kuni käesoleva püsiliinide lõppsegmentide turul märkimisväärse turujõuga ettevõtjaks tunnistamise- ja püsiliinide magistraalsegmentide turul märkimisväärse turujõuga ettevõtjaks määramata jätmise otsusest tulenevate kohustuste täitmise tähtaja saabumiseni - so kuni 01. aprill 2011.

7.8. Sideameti 31. augusti 2007. aasta otsusest nr J.1-45/07/14 tulenevate märkimisväärse turujõuga ettevõtja kohustuste lõppemine püsiliinide magistraalsegmentide turul.

Sideameti 31. augusti 2007. aasta otsusega nr J.1-45/07/14 tunnistati Elion Ettevõtte AS püsiliinide magistraalsegmentide turul märkimisväärse turujõuga ettevõtjaks ning talle kehtestati märkimisväärse turujõuga ettevõtja kohustused.

Turuanalüüsi käigus kolme kriteeriumi testi läbiviimise tulemusel selgus, et püsiliinide magistraalsegmentide hulgiturg liigub tõhusa konkurentsi poole ning et nimetatud turu edaspidine valdkonnspetsiifiline reguleerimine ei ole põhjendatud. Otsuse 6. peatükis jättis Konkurentsiamet püsiliinide magistraalsegmentide turul märkimisväärse turujõuga ettevõtja määramata.

Võttes arvesse eeltoodut, kaotavad Elioni suhtes Sideameti 31. augusti 2007. aasta otsusest nr J.1-45/07/14 tulenevad märkimisväärse turujõuga ettevõtja kohustused kehtivuse alates püsiliinide lõppsegmentide turul märkimisväärse turujõuga ettevõtjaks tunnistamise- ja püsiliinide magistraalsegmentide turul märkimisväärse turujõuga ettevõtjaks määramata jätmise otsuse kehtima hakkamisest.

ESS § 49 lg 6 kohaselt teavitab Konkurentsiamet ESS § 49 lg 1 sätestatud otsuse kehtetuks tunnistamisest ettevõtjat posti teel või elektrooniliselt ning avaldab otsuse kehtetuks tunnistamise kohta teate ametlikus väljaandes Ametlikud Teadaanded.

8. RESOLUTSIOON

Eeltoodust lähtuvalt ja juhindudes ESS § 49 lõikest 1 ning kooskõlas ESS §-ga 135 tunnistatakse püsiliini lõppsegmentide hulgiturul Elioni märkimisväärse turujõuga ettevõtjaks.

1. Kehtestatakse Elionile püsiliini lõppsegmentide järgmised kohustused, mida Elion on kohustatud täitma alates 01. aprill 2011:

- juurdepääsukohustused vastavalt otsuse punktile 7.3.2.;
- mittediskrimineerimise kohustuse vastavalt otsuse punktile 7.4.2.;
- läbipaistvuskohustused vastavalt otsuse punktile 7.5.2.;
- hinnakontrolli kohustuse vastavalt otsuse punktile 7.6.2.

2. Jätan Elioni püsiliinide magistraalsegmentide hulgiturul märkimisväärse turujõuga ettevõtja määramata.

3. Tunnistatakse Elioni suhtes Sideameti 31. augusti 2007. aasta otsusest nr J.1-45/07/14 tulenevad püsiliinide magistraalsegmentide turul kehtestatud märkimisväärse turujõuga ettevõtja kohustused kehtetuks.

Konkurentsiamet kinnitab, et on kohustuste valikul ja sisustamisel igakülgsest arvestanud ESS §-s 135 nimetatud nõudeid, on otsust tehes olnud erapooletu ning oma kaalutlustes objektiivne, välja selgitanud kõik olulised asjaolud, mis otsuse tegemisel tähtsust omasid, ning on hoidunud otsust mõjutada võivatest kõrvalistest kaalutlustest. Enne otsuse tegemist on ära kuulatud huvitatud isikute seisukohad ning nende põhjendatuse korral nendega arvestatud. Otsus on läbipaistev, kuna selles on välja toodud kõik olulised faktilised ja õiguslikud asjaolud ning kaalutlused, millest Konkurentsiamet otsuse tegemisel lähtus.

Konkurentsiamet on seisukohal, et kehtestatavad kohustused edendavad konkurentsi sideteenuste osutamisel muu hulgas sellega, et tõkestavad sideteenuste turgudel konkurentsi moonutamist ja takistamist ning soodustavad sidevõrkudesse investeerimist. Samuti aitab kohustuste kehtestamine kaasa sideteenuste turu arengule ning tagab sideettevõtjate võrdse ja mittediskrimineeriva kohtlemise. Lisaks kaitseb kohustuste kehtestamine ka sideteenuste kasutajate õigusi muu hulgas sellega, et tagab lõppkasutajate huvide kaitse.

9. OTSUSE VAIDLUSTAMINE

Otsusega mittenõustumisel on isikul õigus 30 päeva jooksul otsuse teatavastegemisest arvates esitada vaie Konkurentsiametile haldusmenetluse seaduses sätestatud korras või kaebus Tallinna Halduskohtule halduskohtumenetluse seadustikus²⁷ sätestatud korras.

/allkirjastatud digitaalselt/

Kristel Rõõmusaar
Konkurentsiametistuse juhataja-peadirektori asetäitja

---

²⁷ RT I 1999, 31, 425; 2010, 9, 101.